

5498

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Yabancı Diller Eğitimi

Suna AKALIN

JANE AUSTEN'İN ROMANLARINDAKİ KOMİK UNSURLAR

Yüksek Lisans Tezi

Tez Yöneticisi

Doç.Dr.Kemalettin YİĞİTER

ERZURUM-1989

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	II
GİRİŞ	I
1-HAYATI ve KOMEDİ ANLAYIŞI	6
2-ROMANLARINDAKİ KOMİK UNSURLAR	14
a) Mansfield Park	17
b) Persuasion	21
c) Northanger Abbey	26
d) Emma	30
e) Sense and Sensibility	33
f) Pride and Prejudice	47
3- SONUÇ	61
NOTLAR	63
KAYNAKÇA	78

Ö N S Ö Z

Jane Austen'in romanlarındaki komik unsurları araştırmaktan maksadımız, onu ne bir komedi yazarı olarak göstermek, ne de romanlarını sadece okurlarını eğlendirmek ve güldürmek için yazılmış, anlamsız eserler olarak tanıtmak değildir. Çünkü, bir anlamda, bütün çabasını yazdığı olaylara ve çevresinde olup bitenlere veren ve bunları, tıpkı bir ayna gibi yansıtan gerçekçi bir yazarı, tek yönlü bir yazar gibi değerlendirmek hatalı olurdu. Onun için biz, onu, tıpkı bir fotoğraf makinası gibi, bütün yönleriyle, ama özellikle eserlerindeki komik unsurları incelemeyi yeğ tuttuk.

Bu noktadan hareketle, konumuzu incelerken yazarın çizdiği sınırları aşmamaya özen gösterdik. Böyle yapmakla, sadece Austen'in çevresinde olup bitenleri değil, hepimizin günlük hayatımızda karşılaştığımız, biraz güldüğümüz, neden-niçinlerini araştırdığımız olayları bu eserlerde de görerek, açıklamaya çalıştık. Bir yerde, "Austen aynası"nda bulduk kendimizi.

Çalışmalarım sırasında, gerek kaynak bulma, gerekse konuyu bir plan üzerine oturtma hususunda gösterdikleri yardımlar için, Kıymetli Hocam, Sayın Doç.Dr.Kemalettin Yiğiter'e teşekkürlerimi sunarım.

Arş.Gör.Suna Akalın

G İ R İ Ő

Jane Austen çok yönlü bir sanatçıdır. Güldürürken dü-şündürür, iğneler, yerer.Ciddi olmayı da, komik olmak kadar iyi becerir. Hem duygusal, hem de akılcıdır. 18.Yüzyıl İngi-liz toplumunun inançlarına, gelenek-göreneklerine bağlı kal-makla birlikte, her zaman güncel olmayı da başarmıştır.

Böyle bir yazarın bir tek yönünü-mizah anlayışını-ince-lemeye kalkınca, insan diğer yönlerini vurgulayamamaktan, ya da gözardı etmekten ürüyor. Bu korkuyla biz, onun bu yönünü, fazla abartmadan, diğer özelliklerine gölge düşürmeden araş-tırmaya çalıştık.

Bunu yapmak için, önce komediyi tanımlayıp, Austen'in komedinin hangi dalını kullandığını tesbit etmeyi amaçladık. Daha sonra, Austen'in hayatına mizahın ne şekilde ve ölçüde girdiğini, çevresindekilerle olan ilişkilerinde komedinin ro-rülünü, bu konuda hangi yazarlardan etkilendiğini araştırdık. En sonra da, romanlarını tek tek, ve içerdikleri komik unsur-ların miktarına göre, sırayla ele alıp; içlerindeki komik olay-ları, komik karakterleri ve komik cümleleri, "Komik Unsurlar" çerçevesinde, gözler önüne sermeye çalıştık. Ve gördük ki, Austen komik olmayı, insanlara hatalarını, onları kırmayacak şekilde gösterebilmek uğruna kabullenmiştir.

Araştırmamız sırasında karşılaştığımız en büyük güçlük, kaynak bulmakta çektiğimiz sıkıntıydı. Bunun yanı sıra, mizah yönünü irdelediğimiz sanatçıdan, hem yüzyıllar hem de kilo-metrelerce uzak olmanın verdiği bir çekingenlikle de mücadele etmek zorunda kaldık.

Gönül isterdi ki, böyle bir çalışmayı, Hampshire'ı, Bath'ı,

Londra'yı, kısacası Austen'in bir zamanlar yaşadığı yerleri görerek, onunla aynı havayı soluyarak hazırlayabilelim. O zaman, hem kaynak bulmak için bu kadar zaman harcamayacak, hem de Austen'in inceden inceye hıovettiği, hiçbir hataları keskin mizah anlayışından kaçmayan o toplum insanlarına kendimizi daha yakın hissedecek; belki de Austen'in onlara gizliden gizliye gülmesine daha fazla, ya da daha az hak verecektik. Tüm bu yetersizliklerle yaptığımız çalışmayı, okuyucularımızın takdirine sunuyoruz.

Çalışmamız boyunca savunacağımız gibi, Jane Austen bir komedyen de değildir, bir moralist de; ona "roman yazarı" demek en uygun olanıdır. O halde, romanlarında komedinin ne ölçüde kullanıldığını gösterebilmek için, önce komedinin kısa bir tanımını yapıp, amaçlarını belirlemede yarar vardır.

M.Ö. 4.yy'da, Eski Yunan'da Aristoteles'le başlayıp, günümüze kadar gelen klasik komedi tanımları hep, komedinin insanı tek başına değil de, toplum içerisinde incelendiğinden ve eğitime amacı güttüğünden sözeder. Komedyenin amacı, toplumun aynası olma görevini yürütüp, insana hatalarını ve yanlışlarını göstererek, bu çarpıklıkları düzeltmeye çalışmaktır. 20.yy Fransız filozoflarından Henry Bergson da, gülmeceenin eğitime amacının varlığına inanmaktadır.¹

Trajedi ve komedi Eski Yunan'da hemen hemen aynı dönemlerde doğmuş olmalarına rağmen, trajedi sürekli ve düzenli bir gelişim süreci içerisine girerken, komedi varlığını sessiz sedasız sürdürdü. Ciddiyeti seven, destansı şiirler yazan şairler trajediye yönelirken, hatalı insanları inceleme meraklısı olanlar, komediyi yeğledi. Trajedi ve komedi arasındaki bu farka, Aristoteles'in tanımlamasında da rastlıyoruz; ona göre, trajedi diğer insanlardan üstün olanların hikayesini anlatırken, komedi diğer insanlardan daha kötü bir konumda olanlardan bahseder. Trajedi büyük felaketler, korkunç talihsizliklerle uğraşırken, komedi günlük hayatın olağan olaylarıyla ilgilenir.²

Böyle olunca, trajedinin ünlü ve tarihi diyebileceğimiz gerçek karakterleri yanında, komedide karakterler genellikle hayal ürünüdür. Komediye güldüren diğer dallardan ayıran özelliği ise, doğallığıdır. Amacı sadece kahkahalarla güldürmek olan "parodi" ya da "börlesk" in aksine, komedide en üst ya da en alt sınıflardan insanların aşırı komik, saçma ve ilginç maceralarını anlatmak yerine, insan tabiatında var olan, yanlış ama hoş durumları, her medeni toplumda rastlanması olağan, gülümsetmekle birlikte düşündürülen olayları aktarmak görevi üstlenilir; bu nedenle de diğer dallardan farklı olarak, aşırılıklardan, abartılardan kaçınır.³

İnsanı sosyal bir varlık olarak inceleme amacı güden her komedi yazarı, bir ikilemele karşı karşıya olduğunun bilincindedir. Aslında hayvani bir takım özellikleri olmakla birlikte, insanın sosyal bir varlık olarak kabullenilmesinden doğan bu ikileme. Komedi, başlangıcından beri, insanın bu hayvani yanını ele almaya özen göstermiştir. Komedi yazarlarına göre, bu ikileme nerede varsa, komik unsurlar da orada muhakkak bulunur. Komedi ve trajedinin her ikisi de bu ikilemeden yola çıktıkları halde, onları birbirinden farklı kılan, trajedi bu ikilemeden kaçmaya, uzaklaşmaya, insanları mümkün olduğu kadar bundan arınmış göstermeye çalışırken, komedinin bu konunun üzerine gitmesidir.⁴

İngiliz deneme yazarı William Hazlitt'e göre,

"İnsanın gülüp ağlayabilen tek canlı varlık olmasının sebebi, olayların nasıl olduğu ile, aslında nasıl olması gerektiği arasındaki farkı anlamış tek canlı varlık olmasından kaynaklanmaktadır."⁵

Aynı görüşten yola çıkan diğer yazarlara göre de amaç, bu farkı görebilmek ve gösterebilmek olacaktır. İşte Jane Austen da, bu farkı görebilmiş ve sanatında yer verebilmiş ilk birkaç roman yazarından biridir.

Horace Walpole'e göre ise,

"Dünya düşünebilenler için bir komedi,
duygularına ağırlık verenler içinse,
bir trajedidir"⁶

Jane Austen, dünyaya sadece trajik gözlerle bakamayacak kadar çok ve ince düşünen bir insandı. Yoksa, eserlerinde, günlük olaylar içerisinde, istemeyerek ya da bilinçsizce de olsa komik durumlara düşen normal insanlarla birlikte, acılar içinde kıvranan, kaderin elinde oyuncak olmuş, acı çekerek adeta ilahlaşmış trajik kahramanlara da yer verilirdi.

Jane Austen'ın romanlarında arayacağımız komik unsurların sınırlarını böylece belirledikten sonra, bu unsurlara yer verebilmek için kullandığı komedi türlerini belirlemek faydalı olacaktır.

Fielding, Austen ve Thackeray gibi yazarların romanlarında yer verdikleri komik unsurların kökeninde, Aristophanes ve Moliere gibi komedi yazarlarının izlerini görmek ve az da olsa onlarınkine benzer bir tiyatro havası sezme mümkündür. Bu yönleri ise onlara, "komedyen" olmaktan çok, "hiciv yazarlığı" ünvanını daha uygun kılmaktadır. Çünkü, gerilere gidip, Moliere ve Aristophanes gibi yazarları incelediğimizde, tiyatro seyircisini sırf kahkahalarla güldürme amacı gütmediklerini görürüz. Onlar için komedi, ya da daha genel anlamıyla, mizah, güldürmenin yanı sıra, bir düşündürme, hataları abartılı bir şekilde göstererek, güldürürken-düşündürme işidir.⁷

Bilindiği gibi, komediyi kara mizah, yani satire (yergi), güldüren mizah, yani irony (hiciv) olmak üzere iki başlık altında toplamak mümkündür. Yergi yazarı, taşlamak, yermek, eleştirmek gibi daha açık ve acımasız yöntemlerle yola çıkarken, hiciv yazarı alay etmek, gülmek, gizliden eleştirmek ve gizliden gülmek yolunu tutmuştur.

Hicvin sözlük anlamına baktığımızda, kastolunan şeyin

aksini söylemekten ibaret bir çeşit kinaye, düşünülenlerin tersi söylenerek yapılan alay demek olduğunu görürüz. Yani, bir şeyi hicvediyorsak, yergiden farklı olarak, o şeyi doğrudan doğruya, açıkça eleştirmek yerine, ona hoşgörülle bakıyormuş gibi görünerek, onu gizliden yeriyoruz demektir.

Birbirlerinden farklı yöntemler kullansalar da, romanlarında hicve yer veren yazarlar arasında Fielding, Jane Austen, Thackeray ve Meredith; ayrıca, Peacock, Evelyn Waugh, Huxley ve Orwell gibi romancıları gösterebiliriz. Bu yazarlar, içinde yaşadıkları toplumun bütün aksaklıklarını, iniş ve yokuşlarını, almalarını ve vermelerini, kısaca içinde yaşadıkları toplumun bütün yanlışlıklarını en iyi şekilde hicvetmişlerdir. Ancak, Henry Fielding Shamela sında, ve Jane Austen Northanger Abbey si'nde, sırf bir başka eseri elaya almak için yazmışlardır. Bu yazarların bu iki eserinin dışında kalan romanları için, aynı yargıyı muhafaza etmek doğru olmaz, kanaatindeyiz. Bu diğer romanlarında hiciv, olay örgüsüne önemli katkılarda bulunacak **boyutlarda kullanılmıktır.**

Özet olarak diyebiliriz ki, Jane Austen'daki Komik Unsurları incelerken, konuya doğrudan doğruya komedi olarak bakmak yerine, komedinin küçük bir dalı olarak nitelendirebileceğimiz, güldürürken aynı zamanda düşündürme işlevine de sahip olan hiciv yönünden bakmayı yeğ tuttuk. Bu noktadan hareketle, her ne kadar metin içerisinde, hicvetmek, yermek, alay etmek, gizliden eleştirmek, gizliden gülmek, taşlamak, iğnelemek gibi ifadeler birbirinden farklı anlamlar içeriyor gibi görünseler de, tüm bu ifadelerin temelinde, araştırma konumuz olan Komik Unsurların yattığını burada vurgulamak yerinde olacaktır.

HAYATI ve KOMEDİ ANLAYIŞI

Jane Austen'in hicve böylesine önem vermesinin sebebini içinde yaşadığı ortamda aramak gerekir. Bunu yapabilmek için Jane Austen'in hayatına bir göz atalım :

İğneli ve akıcı anlatımından dolayı romanları çok kolay okunan Austen'in yaşam çizgisi ile roman çizgisi arasında, dikkate değer bir paralellik göze çarpar. Romanlarında, hayatını aralarında geçirdiği taşra insanların gündelik yaşayışlarını anlatmıştır. Bura insanların gelenek ve görenekleri, birbirleri ile olan ilişkileri, küçük hevesan ve üzüntüleri bu eserlerde en ince ayrıntılarına kadar canlandırılmıştır. Sınırlı ve tekdüze olan yaşantısının çekiciliğini, temelindeki yalınlık ve gerçeklik sağlar.⁸

Anlattığı çevre İngiliz toplumunun orta ve yüksek sınıfıdır, romanları da buradan alınmış başarılı kesitlerdir. Kadın romancıların en ünlülerinden biri olan Austen'in romanlarında yer alan karakterler, bir çok romanında aynı özellikler ve başka başka adlar altında kendilerini gösterirler. Yazar, geçmişe karşı bir merak duymaz, ayrıca zamanında Avrupa'ya altüst eden olaylar da onun ilgisini çekmemiştir, bu olaylar eserlerinde iz bırakmamıştır. Romanlarında yer alan kişilerin özelliklerini ve toplumsal durumlarını şöyle özetleyebiliriz : Birkaç aristokrat ve çeşitli derecelerde onların içtenliğini ve himayesini kazanmış aşağı sınıflar. Bir sanatçının önemli özelliklerinden biri de, yaşadığı çevreye ve çağa tanıklık etmesidir. Austen bu tanıklığı başarıyla yapmıştır. O dönem İngilteresinin yaşamasını bu kadar yalınlık ve güzellikle yansıtan pek az eser vardır. Austen'a kadar yazılan romanların konuları cinayetler, esrarlı yerler, esrarlı olaylar, korkunç tipler, gizli odalar gibi gerçek hayatla pek ilgisi ol-

mayan, insanları oyalamak için yazılan esrarengiz konulardı. Austen bu geleneğin karşısına çıkarak eserlerinde normal insanlara ve bu normal insanlar arasında geçebilecek olağan ilişkilere yer vererek doğallığı sağlamıştır. O, bu yalınlık içinde insan "haleti ruhiye" sini vermeye çalışır.⁹

Yaşadığı yıllarda İngiliz Romantizmi en parlak dönemini yaşıyordu. İngiliz romantikleri çok seviliyor ve tutuluyordu. Austen yaradılışının romantik yapısına rağmen, romantikliği reddetti. Romantiklerden ayrılarak, "gelenek ve görenekler komedisi" nin neoklasik temellerini attı. İlk yazıları popüler hikayelerin romantik, basmakalıp özellikleriyle doluydu ve duygucu parodilerdi. Austen'ın edebiyat hayatını iki dönemde de değerlendirebiliriz, bunlar, 1810'a kadar olan dönemde, 1810'dan sonraki dönemdir. Asıl ustalıklı romanlarını da bu son dönemde ortaya koymuştur. Jane Austen'ın dünyasında ekonomik ve siyasal sorunların da yeri yoktur, bunların yokluğu dikkatimizin özellikle kişisel bağlantılar üzerinde yoğunlaşmasını sağlar. Kullandığı anlatım biçimi 18.yy hikâye ve tiyatrosunda rastlanan bir tür olan karakter farsıdır hiciv de bunun içerisine girer.

Eserlerinde daha çok kadın ve genç kızların dünyasına yer veren romancının yazdıkları, erkek okurların da ilgi alanı içerisindedir.¹⁰ Austen'ın dünyasını bir cümleyle özetlemek gerekirse; onun iyi eğitim almış olmasına rağmen, dar bir çevrede yaşayan, bunun sonucu olarak o nisbette insanlarla diyalog kuran bir yazar olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanında, duygusal ve Gotik roman türlerini benimsememiş, tersine yeri geldikçe bunları alaya almış ve eleştirmiştir.

Jane Austen, Bath, Kent ve Londra'ya yaptığı seyahatler dışında, hemen hemen bütün ömrünü küçük bir yerleşim merkezi olan Hampshire' da geçirmiştir. Tabii olarak, burada oturanların sınırlı görüşlerine, bir anlamda, tutuculuklarına katlanmak zorunda kalmış, üzülmüş; belki de bunun sonucu olarak hicivde mutluluk bulabilmiştir. Ne varki, yaşam tarzlarından

çok yönlü esinler aldığı bu dar kafalı dostlarını fazla da incitmemiştir; hatalı davranışlarını dile getirmekten de geri durmadan; yani, gözlemlediği hatalı davranışlara olan öfkesini, kırıcı olmadan hissettirmiştir.

Austen için hiciv, arasına başvurduğu bir yardımcı teknik değil, romanlarına hep hakim olmuş bir görüş açısı, aynı zamanda üslubunun bir parçasıdır. O, kendi dünya görüşünü ve ahlâki değerlerini romanlarında genellikle doğrudan, kendi ağzından okuyucuya aktarmaz. Bunun yerine, bu görüşler ya da değerler doğrultusunda davranan karakterlerini övmeyi ve bunların aksine davrananları da, fazla açık ve ağır bir dille değil de, ifade yerindeyse, alaya almayı tercih eder.¹¹ Bu yönüyle o, "kara mizah" diye nitelendirebileceğimiz, eleştirdiği kişiye ya da olaya acımasızca saldıran, doğrudan doğruya eleştiren ve komedinin daha önce de sözünü ettiğimiz bir başka dalı olan yergiden ayrılır.

Böylelikle, 18.yy. İngiliz toplumunu alaya alan bir yazar olmasına rağmen, alayı öylesine naziktir, ustalıkla yarattığı renkli karakterleri yoluyla, öylesine hoş gidecek biçimde sunulmuştur ki, bu davranışından dolayı ona güvenilmez, ancak anlattıklarından ders alınır.

Pride and Prejudice adlı romanında, kendine çok benzeyen karakterlerden biri olan Elizabeth, bir konuşmasında şöyle der :

"İyi ve makul olana gülmek mi, Allah korusun ! Benim güldüğüm, sürekli alaya aldığım, saçmalıklar, budalalıklar, sersemlikler, tutarsızlıklardır; hepsi bu"¹²

Elizabeth Bennet komedi anlayışını bu sözlerle ifade ederken, hiç şüphesiz, yazarın bu konudaki görüşlerini açık-lama görevini de üstlenmiş durumdadır. Jane Austen'in komedisi hiçbir zaman acımasız ve kaba değildir. Ancak, eserlerinde hep, kara mizah yerine gülmeceyi tercih etmiş olan Austen, yine de iğneleyici, hatta bazen yaralayıcı olmayı

da elden bırakmamıştır. Eserlerinin görünüşteki neşeli ve canlı havasının altında her zaman, insanların hatalarını ve zayıflıklarını titizlikle su yüzüne çıkarmaya çalışan bir komedi anlayışının varlığı hissedilmektedir.¹³

Başlangıçta 18.yy'ın diğer bazı yazarlarından, tam kopya etmemekle birlikte, etkilenmiştir. Richardson gibi, romanlarında mizaha yer veren yazarların iyi karakterlerinin ahlâki özellikleri ve kötü karakterlerindeki ahlaksızlıklar Emma'da etkisini gösterir. Jane Austen'in yayımlanmamış ilk romanı da, Richardson'un Pamela'sı gibi mektup türünde yazılmıştır. Austen'ı Richardson'dan ayıran en önemli fark ise, Austen'in eserlerine hoş bir iğneleme özelliği katmış olması, ve asla, Richardson'un sık sık yaptığı gibi, vaaz vermemesidir.

Jane Austen, romana 18.yy' da yaygın olan görüş doğrultusunda yaklaşır. Bu görüşe göre, edebiyat okuyucuyu hem eğitmek hemde eğlendirmek görevini birlikte yürütmelidir. Bu nedenle Austen, kendi dünya görüşüyle mizah duygusunu birleştirerek, güldürürken düşündüren romanlar yazmayı amaçlamıştır. Öyle ki, bir yandan onun romanlarındaki görüşlerin, kendisinin de büyük saygı duyduğu, çağdaşı ahlak-bilimci Dr.Samuel Johnson'ınkiler kadar ciddi konular üzerine olduğunu söylemek mümkünken, öte yandan komik karakterler, ortamlar ve diyaloglar yaratmadaki başarısı açısından, onu dönemin yergi ustası Henry Fielding ve davranış komedisi ile dolu tiyatro oyunları yazan William Congreve'le bir tutmak da mümkündür.¹⁴

Bu nedenle, hem eğitici hem de mizah yüklü eserler yazan bir sanatçıya romancı demekle yetinerek, uygun olanı yaptık.

Jane Austen'in romanlarındaki konu darlığı hem hayranları, hem de onu eleştirenler tarafından kabul edilmektedir. Onu sıkıcı bulanlar çok dar bir çerçeveye çizdiğinden yakınırken beğenenler de bu darlığı yaşadığı hayatın bir sonucu olarak görmeyi tercih etmektedirler. Aslında Jane'e özgü bu eksiklikler onun sanatının özellikleri gereği ortaya çıkmaktadır. Eserlerine hayran olan okuyucular, kendilerini modern

hayatın karmaşasından alıp huzurlu, düzenli ve temel değerler üzerine kurulu bir dünyaya kaçırdığı için sevdiklerini söylerler. Bu okuyuculara göre, onun dünyası küçük ve kadınsı olmasına rağmen, o bu dünyayı gizli bir hiciv ve komik bir gözlem anlayışıyla süsleyerek, tecrübe ve konu darlığından doğan olumsuzluğu gidermeyi bilmiştir.

Gerçekten de, Jane Austen'in romanlarının en belirgin özelliği, konuların darlığı, hep bilinen sahnelerin ve dolaşısıyla konuların işlenmesidir. Yüce duygular diyebileceğimiz candan sevgi, hırs, vatanseverlik gibi duygularla birlikte, o dönemde insanları büyük ölçüde meşgul eden Fransız İhtilâli, Napolyon Savaşları gibi politik konulara da değinmemiştir. Sanayi devrimi ile ortaya çıkan gelişmeler ve değişiklikler de, onun romanlarında yer almaz. Kendide bu özelliğinin farkındadır ve ne zaman biraz kendi alanından ayrılır gibi olsa,

"Hayır, kendi üslûbundan şaşmamalıyım ve kendi yolundan ayrılmamalıyım; bu yolda başarılı olamasam da, bir başka yolda hiç olamayacağımı iyi biliyorum."¹⁵

der, tekrar kendi dünyasına dönerdi. "Kendi yolum" demekle kastettiği yol ise, kırsal bölgelerdeki günlük, olağan hayatı gözlem mikroskobunun altında, titizlikle incelemekten başka birşey değildi.

Bunu duyan herkes, Jane Austen'in sadece bildiğini yazmakla yetindiği ve bir köy rahibinin hiç evlenmemiş kızı olarak, bu kadar az şey bilmesinin doğal olduğu kanısına vardı.

Oysa biyografisine baktığımızda ve mektuplarını okuduğumuzda hiç de böyle olmadığını görüyoruz. Hayatının büyük bölümünü köylerde, kırsal çevrelerde geçirmiş ve bu yaşantıyı şehir hayatına tercih etmiştir; ancak o zamanlar önemli bir sosyal merkez olan Bath'da dört yıl, Southampton'da da iki yıl kalmıştır. Beş erkek kardeşinden hepsi de evli olduğu

için, Londra'da ve diğer bazı yerleşim bölgelerinde bulunan kardeşleri ve yeğenlerine sık sık ziyaretlerde bulunurdu. Mektuplarından, pek çok ilginç olaya tanık olduğunu okuyoruz; hırsızlıklar, kazalar, şantajlar, mahkemeler ve acıklı ölüm sahneleri gibi. Yeğenlerine skandallardan bahsetmekten çekinmez, metresler, gayrimeşru çocuklar ve içkili anne-babalar gibi toplumsal yaraları sık sık dile getirirdi. Toplumsal hayatı bütün yönleriyle, en az bizler kadar bilmekteydi, ama yine de, kendi aile ortamında olan bitenlerle sanatını yaratmayı yeğlemiştir. Onun hicivci yanı da, aile arasında yapılan eğlenceli toplantılarda, çevresindekileri güldürebilmek için yazdığı skeçlere ve parodilere dayanır. O halde, Austen'in romanlarındaki konu azlığı ya da darlığı diyebileceğimiz unsur, kasıtlı olarak yaratılmıştır. Konu alanını, küçük yerleşim merkezlerinde geçirdiği yaşantıyla sınırlamasının sebebi, başka bir konuda bilgisi olmaması değil, görüşlerini aktarabilmek için böyle bir ortamı yeterli bulmuş olmasıdır.

Jane Austen'in komedi dünyası kaynağını toplumsal hayattan alır. Bir grup insanın davranışları ve birbirleriyle olan ilişkileridir onun için komedi... Bir taraftan yanılğılar, yanlış anlaşmalar, hatalar ve saçmalıklar, her toplumda görülebileceği ölçüde, aşırılığa kaçmadan verilirken, öbür taraftan, toplumda insanın mutlu bir şekilde yaşamasını sağlayacak iyilik, doğruluk ve güzelliğin ölçüleri, fazla açık olmasa da, üstü kapalı gösterilir. Buna karşın, Austen'in romanlarında kötüye ve kötülüğe rastlamak mümkün değildir; ne *Love-lace*, ne *Blifil*, ne de *Lady Balleston* vardır. Bunun yerine, topluma zarar veren, hatalı davranışlarıyla toplumu huzursuz eden karakterlere rastlarız. Ama bu karakterlerin verdikleri zararlar da, toplumu kökünden yaralayan, masum insanları mahveden türden asla değildirler. Ve bu karakterler, *Fielding*'de olduğu gibi cezalandırılmazlar; toplumun kapanmayan yaraları olarak yaşamlarını sürdürürler.

Jane Austen hiç bir zaman kötümser olmamıştır; romantizm

ve duygusallığa kapılıp, tarafsızlık gözlüğünü çıkarmaya yeltendiği de söylenemez. Fikirlerini akılcılık çerçevesinde sunarken, yaşadığı taşra hayatının sıkıcılık ve güçlüklerinden ve böyle bir ortamda iyi bir insan olmanın zorluğundan söz etmekten de kaçınmaz. Genç kız kahramanlarının hemen hemen hepsi, gelişim süreçlerini bu doğrultuda tamamlayarak, dünyayı kendilerine uydurma hevesinden vazgeçip, kendileri mümkün olduğu kadar dünyaya ve onun kurallarına ayak uydurmaya çalışırlar.

Jane Austen'ı bir toplumsal komedi yazarı ya da toplum hicivcisi olarak tanımlarken, böyle bir sanatı uygulamada kullandığı yöntemleri de tesbit etmek gerekir :

Fielding gibi Austen'ı da bu konuda yönlendiren, insanların birbirlerine karşı davranışları, birbirlerini ve kendi kendilerini nasıl algıladıkları, bunu yaparken içine düştükleri yanılgılar ve aslında nasıl olduklarıdır. İşte karakterlerin asıl yüzlerini bize gösteren yazarın kendisi iken, birbirleri ve kendileri hakkında yanılgılı ve karmaşık kanılara varan ve bu nedenle de, sonu tatlıya bağlansa da, anlaşmazlığa düşenler de, karakterlerin kendileridir.

Austen'ın eserlerinde karmaşık bir arka plan yerine, düzenli, uyumlu, inceden inceye planlanmış bir olay örgüsü göze çarpar. O bize, önemli olanın, görüş açısının genişliği değil, derinliği olduğunu öğreten ilk yazarlardandır. Küçük bir grup insanı anlatmak üzere yola çıkar ama, İngiliz Edebiyatındaki en komik karakterlerin sayısını artırmış olarak yolun sonuna varır. Genç kız kahramanlarının, kendilerine en uygun eş seçip onunla evlenme süreçleri, öylesine zevkli bir dizi olayı ve toplumsal ilişkiyi beraberinde getirir ki, okurken haz duymamak elde değildir.

Mansfield Park ya da Persuasion'ı okuyan hiç kimse, Austen'ın duygusal dünyamızı anlatmadaki ustalığını inkâr edemez.¹⁶

Austen, kendi küçük dünyasındaki toplumsal ilişkileri gözlemleyip, hicvetmekle yetinmiştir dedik. Buna rağmen, daha geniş bir dünyayı hiçbir zaman anlatmak istememiştir demek de doğru olmaz. Fielding'i çok iyi tanıyan bir yazar olarak, "Tom Jones" kadar dolu bir karakter yaratmayı elbette istemiş olmalıdır; 18.yy' daki mizah anlayışını içeren tatlı-sert hicvi, Love and Friendship gibi ilk dönemlerde yazdığı eserlerde macera unsuruna büyük ölçüde yer veriş, ve en ciddi romanlarının birkaç bölümünde bile, Fielding'e has heyecan sahneleri kullanması, hep bu isteğin birer uzantısı olarak kabul edilebilir. Ancak, 18.yy' da, bir rahip kızının, "Tom Jones" un yaşadığı renkli dünyayı iyi bilip, bunu kaleme alması pek kolay değildi ve Austen da bunun farkındaydı. Onun yerinde bir günümüz kadın romancı olsaydı hemen kadın haklarından şikayet etmeye kalkışardı. Ama Austen, halinden şikayet edecek bir yapıda olmadığından-ya da belki de böyle bir yakınmayı hiç kimse o dönemde dikkate almayacağından-sevgi, sıkıntı, endişe, aşk, nefret, sabırsızlık ve yenilgi ile dolu kendi küçük dünyasını anlatmakla yetindi.¹⁷ Zaten, düşünebilen ve yazmak isteyen Austen gibi bir yazar için, bu dünya yeter de artardı bile...

ROMANLARINDAKİ KOMİK UNSURLAR

Romanlarındaki bazı karakterleri Jane Austen öyle kesin çizgilerle belirlemiştir ki, bunlar üzerinde okuyucunun yorum yapmasına pek fırsat verilmez. Bu karakterler genellikle komik olanlardır.

Mrs.Bennet'in komikliği sinirli olmasındadır; ve okuyucu giderek onun,

"anlayışı kıt, cahil ve aynı zamanda huysuz"¹⁸

olduğunu da anlar. Bu tip komik karakterlere Austen'ın romanlarında sık sık rastlanır.¹⁹

Pride and Prejudice'de John Dashwood ve Mrs.Ferrars, Mr. Collins ve Lady Catherine de Bourgh; ya da Northanger Abbey'de General Tilney gibi karakterler, Jane Austen'ın romanlarındaki canavarlar ya da vampirler diyebileceğimiz tiplerdir; bunlar, Jane Austen'ın nefret ettiği, açgözlülük, ikiyüzlülük gibi özelliklere sahip oldukları için, romanlarındaki duyarlı ve sevimli genç kız kahramanlar tarafından yerilmeye ve küçük düşürülmeye mahkumdurlar.²⁰ Ama, bu karakterlerin, hoş olmasa da komik olan bu özellikleriyle, romanlarına ayrı bir çeşni kattıkları da bir gerçektir.

Austen'da çağdaş olaylar yerine, çağdaş fikirler yer alır; örneğin, sağduyu, romanlarında ve mektuplarında sıkça rastlanan bir kavramdır; ve Austen'ın dünya görüşünün temelini teşkil eder. Sağduyu kavramını o, akılçılık anlamında kullanır; akılçılık ise, 18.yy'da hakim olan önemli kavramlardan biridir. Çünkü, akılcı olan bir kişi, o dönemde herkes tarafından var olduğuna inanılan "varlık zincirinde"²¹, insanın hayvanla melek arasında bir yerde olduğunu ve buna göre, Tanrıya inanıp, O'na itaat etmesi gerektiğini kolaylıkla idrak edecek ve yaşantısını buna göre bir düzene koyacaktır. Austen'ın

romanlarındaki iki yüzlü, çıkarıcı ve bu yönleriyle alay edilen karakterlerin çoğunda, sözünü ettiğimiz sağduyu yoktur.²²

Jane Austen'in, romanlarında duygusallıklarıyla alay ettiği karakterler yoluyla asıl vurgulamak istediği nokta ise, bu karakterlerin sağduyulu olmadıklarıdır; yoksa, duygusallık kavramıyla doğrudan doğruya alay etmez. Yazarın bu yönleriyle alay ettiği Marianne Dashwood ve annesi, Sense and Sensibility'nin olay örgüsü geliştikçe, aşırı duygusallıklarından kendilerini kurtarmaya çalışırlar. Austen'in aynı romanda, bu konuda eleştirdiği, ama duygusallıklarından vazgeçmeyen diğer karakterler ise; John ve Fanny Dashwood, Lucy Steele ve Robert Ferrars'la, Mrs.Ferrars'dır.²³

Bazı durumlarda karakter, hicvedilmek istenen özelliklere kısmen sahiptir. Emma 'daki Mrs.Elton da böyledir; Forster'in deyişiyle, romandaki diğer bazı karakterler gibi, "çok yönlü"²⁴ dür. Öyle bazı özellikleri vardır ki, bu özellikleriyle Austen alay eder ve bunlara okuyucunun da gülmesini ister. Ama öyle de bazı özellikleri vardır ki, bunları anlatırken yazarın tek amacı yermektir. Ancak, karakter yapı olarak oldukça karmaşık olduğundan, yazarın onunla ne zaman alay edip, ne zaman ona kızdığını anlamak kolay olmaz. Örneğin, Jane Fairfax'i hiç de misafirperver olmayan, aşağılayıcı bir tutumla karşıladığı bölümde Mrs.Elton'ın, daha önce de olduğu gibi, gizli bir hicivle yerildiğini anlamak için dikkatli olmak lazımdır. Romana katılımı Emma'nın onu görmesiyle olurken, Emma'nın ondan hoşlanmamakta haklı olduğuna dair imalarla uyarılırız. Asıl komik olan da, kızkardeşinin servetiyle Mrs.Elton'ın caka satmasıdır. Jane Austen, Mrs.Elton'ın kötü taraflarını ustalıkla sergilerken, onun kocasına ve Knightley'e taktığı çirkin lakaplarla inceden inceye alay eder. Mrs.Elton'la Jane Austen, sevmediği ve yediği davranışları açıkça ortaya

koymaktadır ki, bunu genellikle ince olayla yapar.

Jane Austen'in romanlarındaki bütün tiplerin aynı yöntemle ele alındığını söylemek yanlış olur. Bazı karakterler gerçek hayatta karşılaşılabileceğimiz, normal insanların tam ve başarılı birer kopyası olarak sergilenirken, diğer bir grup da, yine günlük hayatta heran karşılaşılabileceğimiz insanlara benzemekle birlikte, bize öylesine bir sadelik, ya da abartı ile sunulurlar ki, onlara birer karakter gibi değil de, birer karikatür gözüyle bakmak zorunda kalırız : Pride and Prejudice ' de Mr.Collins, kızlarından hangisinin yemekleri pişirdiğini sorunca, Mrs.Bennet'i gücendirir ve :

"Onu gücendirdiği için özür diler.Mrs.Bennet kibar bir dille kızmadığını söyler; ama o, onbeş dakika kadar özür dilemeye devam eder."²⁵

Eğer biz bunun mümkün olamayacağını-iki-üç dakika neyse de, bir insanın onbeş dakika özür dileyemeyeceğini düşünürsek, Austen'ı iyi anlamamışız demektir. Böyle yapmakla Austen, Mr.Collins'i bir karakter olmaktan çıkarıp, adeta karikatürize bir tip olarak sunmaktadır.²⁶

Austen'in romanlarındaki komik unsurları incelemeye başlamadan önce, romanları sıralayış biçimimizin sebebini açıklamakta yarar görüyoruz : Amacımız onun hangi romanında, ne kadar komik unsura yer verdiğini incelemek olduğundan, sıralamamızı da, içinde komik unsura en az rastlanandan çoğa doğru yaptık. Böyle bir sıralamaya göre, Mansfield Park Austen'in en ciddi tavrıyla kaleme almış olduğu romandır. Daha sonra, komediden çok romantizme yöneldiği için Persuasion gelir. Northanger Abbey , sadece Gotik ve duygusal romanları alaya aldığı için komik bir romandır.Austen'ın hicvi, olay örgüsünü etkileyecek ölçülerde, ilk kez Emma'da karşımıza çıkar. Sense and Sensibility'de aynı hicvin, çirak elinden çıkmış kadar iyileştiğini görürüz. Ve nihayet, Pride and Prejudice'le Austen, bu konuda ne kadar ustalaştığını ispat eder.

Mansfield Park

Mansfield Park hakkında söylenecek ilk söz, bu romanda Austen'in tekniğinde bir zayıflamanın belirgin olduğudur. Ayrıca diğer romanlarındaki canlılık ve şaşaa da pek yoktur.²⁷

Diğer romanlarda, Austen'in gizli alayı sayesinde, yazardan belirgin çizgilerle ayrılan karakterler, bu romanda alayın ve komedinin azalmasıyla yerini adeta yazarın bir denemesine bırakır gibidir. Burada Jane Austen kasten bir takım ahlâki konulara diğer romanlarında hiç yapmadığı kadar çok parmak basar. Bu da romanı, diğerlerinden çok daha ciddi bir havaya sokar. Bazen doğrudan doğruya yazar tarafından, bazen de Fanny, Edmund ve Sir Thomas Bertram gibi karakterlerin ağzından adeta ders verir.²⁸

Austen, Plan of a Novel'da belirttiği gibi, özellikle yazarlarının ağzından konuşmayı, onun sözcülüğünü yapmayı sevmeyen karakterlerini komik bulur ve onlara güler geçer. Onun gözde karakterleri-bunlar genellikle genç kız kahramanlardır-çoğu zaman yazarın görüşlerini aktarma görevini üstlenirler. Ancak nedense Austen, Mansfield Park'da karakterlerini konuşturmak yerine, doğrudan doğruya kendisi bir anlamda adeta vaaz vermeyi uygun bulmuştur.²⁹ Çünkü herşeyden önce, Austen'in içinde yaşadığı topluma göre, kara mizah kibarlığa vurulan bir darbedir. İnsanları bilerek kırmak hem kötü bir harekettir, hem de ahlâki açıdan hatalıdır; hele bunu yapan bir kadınsa... Austen'in Mansfield Park'da, diğer eserlere nazaran, komik unsurlara daha az yer vermesinin sebebini de çevresinden gelen bu baskılara bağlamak yerinde olur. Ona yakın olanların en çok korktukları şey, Austen'in kara mizah kullanmakla suçlanmasıdır; ve Austen'ı, bu iddiayı çürütecek yönde savunmaya çalışmışlardır. Onun, kimseyi eleştirerek ya

da alay ederek incitemeyecek kadar hassas olduğunu, yaptığı eleştirilerin hep iyi niyetli olduğunu öne sürmüşlerdir.³⁰

İşte Austen, eserlerine mizahı yerleştirirken, bu tür çevresel baskılar, ya da tepkilerle yüz yüzedir. Bu da hemen aklımıza, daha rahat bir ortamda yazabilseydi, mizahının biraz daha karalaşıp karalaşmayacağı düşüncesini getiriyor. Jane Austen, belki de büyük ölçüde bu çevresel baskılardan etkilenerek, toplumda yapılan hatalara inceden inceye alay etme işini doğrudan doğruya yapmak yerine, karakterlerine yaptırmayı yeğlemiştir. Bu görevi örneğin, Northanger Abbey' de Henry Tilney yerine getirirken, Pride and Prejudice ' de büyük ölçüde Mr.Bennet üstlenir. Romanda Austen'in yerine en çok alay eden ve nükteler yapan odur. Henry Austen, kızkardeşinin nükteli sözler söylemeyi, mizahı çok sevdiğini belirtir; aynı özellikler Mr.Bennet için de sıralanabilir. Aile üyelerinin yaptıkları hatalı davranışlara tepeden gülmekle yetinmek onun en belirgin özelliğidir. Mr.Bennet bu yönüyle, yaratıcısına aşırı ölçüde benzemektedir. Pride and Prejudice'i kendisi yazabilecek yetenekteki romanın tek karakteri Mr.Bennet'dir. Bu nedenle ona roman boyunca neler olduğu önem taşımaktadır. Jane Austen giderek kendini ondan soyutlayarak, serinkanlı bir tarafsızlıkla Mr. Bennet'i incelemeye çalışır; yani bir bakıma kendini inceler. Elizabeth'in, babasının bu alaycı-yalnızlığını hissetmesi sağlanır. Elizabeth bunu yaparken babasına, ya da dolaylı olarak, yazara acımdan kendini alamaz. Ancak, roman ilerledikçe de hem yazarın kendisi, hem de Elizabeth, Mr.Bennet'in bu soğukluğuna yüz çevirmeye, onu hatalı bulmaya başlarlar. Sadece şakacı ve alaycı olmanın bir aile reisine yetmeyeceğinden karar kılarlar. Kendi de pişmandır; bir keresinde, şöyle der, "bırak hayatımda ilk defa ne kadar hatalı olduğumu itiraf edeyim"³¹. Kütüphanesinin kapısını dünyaya açmasının gerekli olduğu ortaya çıkmıştır artık ve sonunda öyle yaptığına dair bir imaya romanda, küçük de olsa rastlamaktayız.³²

Böylelikle Jane Austen, kendini de eleştirmiş, her olaya alay eden, küçümseyen gözlerle bakmasının hatalı olduğunu tesbit etmiş olmaktadır. Sanat hayatında ilk defa, hep komik olayları anlatmak, hep şaka yapmak, hiç bir şeyi ciddiye almamak, Jane Austen'a, ahlâki ve sosyal çarpıklıkları hafife almak gibi gelmeye başlamıştır.³³

Pride and Prejudice 'de bir takım dersler alıp hayata karşı olan tavrını ya da tutumunu değiştiren sadece Mr. Bennet değildir. Elizabeth ve Darcy de, kesinlikle olsaydın ders almış, kendilerine çeki-düzen vermişlerdir. Darcy daha az gururlu ve alçak gönüllü olmaya çalışırken, Elizabeth de eski önyargılı davranışlarından ve gururundan kendini mümkün olduğunca sıyırmaya gayret gösterir. Bu üç karakter de, Mr. Bennet, Elizabeth ve Darcy, çevrelerinde gözlerine çarpan hatalara ve kötülöklere sadece gülüp geçmenin yeterli olmayacağı, bu konuda birşeyler yapmaya çalışmanın gerekli olduğu görüşünde birleşirler. Bu nedenle, Pride and Prejudice 'in sonunda, her üç karakter de, Henry Austen'in Biographical Notice adlı kitabında kızkardeşine yakıştırdığı meziyetlerden olan yararlılık ilkesini benimsemiş görünmektedirler; hepsi de birtakım çarpıklıkları düzeltmeye heveslenmişlerdir. Romanın başında komik olan herşeye alaycı gözlerle bakan ve bu tür komik hatalar hiç gözünden kaçmadığı halde bunlara sadece gülüp geçen Elizabeth, Lydia'nın kaçışından sonra, ciddi eğitim problemlerine çare aramak için düşünmeye başlar. "Ah ! böyle bir kız başı boş bırakmak ve gemlemeyip şımartmak ne büyük bir hata, ne büyük bir günah olmuştur."³⁴ der. Jane Austen artık tepeden bakarak, tarafsız bir şekilde yaptığı hicivleri bir yana bırakmış, Mansfield Park 'da kendini hissettirecek olan ahlâk hocalığına başlamıştır. Böylece, Pride and Prejudice 'in sonunda, Austen'in komediye ve hicve başka gözlerle bakmaya başladığını hissederiz. Yazarımız espri yerine mantığa hiciv yerine ahlâki konulara

yer vermeye yönelmiştir.³⁵

Burada belirtmek gerekirse, aslında Austen yazarlık hayatının en başından beri, zamanı geldiğinde ciddi olmayı da gülmeceyi kullandığı kadar iyi becermiştir; yeğenlerinden biri, onun "komediye olan eğilimi ve ilgisi"³⁶ nden söz ederken, "ancak ciddi olduğu zaman da çok ciddiydi..."³⁷ der. Bu da bize, Pride and Prejudice gibi komik unsurları ağırlıkta olan bir romanın yazırının, nasıl olup da Mansfield Park kadar ciddi bir romanı kaleme alabildiğini açıklamaktadır. Mr.Bennet kızına şöyle imalı bir soru sorar, "Komşularımızı alaya alıp eğlenemedikten ve gülmedikten sonra hayatın ne anlamı kalır?"³⁸. Bu soruyla Mr.Bennet, doğrudan doğruya Elizabeth'i belki biraz da kendini, ama büyük ölçüde yaratıcısını iğnelemektedir. Mansfield Park bir bakıma bu sorunun cevabıdır : Mansfield Park' la Jane Austen, komedi, hiciv ve espriden vazgeçip, akıcılık ve doğru yolu göstermek için doğrudan doğruya kendisi çaba sarfetmeye meylettğini hissettirir.³⁹

Bu nedenle Mansfield Park'da önce bütün hicivleri ve esprileri, pek de hoşlanmadığı, Mary Crawford'a yaptırır ve sonra da Mary'yi hem Park'dan hem de romandan uzaklaştırır. Böyle yaparken, bir bakıma kendinin bir yönünü, şakacılığını da bir süre için kaleminden silmiş olmaktadır. Romanın sonunda Edmund da,yumuşak, tatlı bakışları yani Fanny'yi muzip siyah gözlere tercih etmek durumundadır.⁴⁰

Persuasion

Persuasion, mutlu sonla biten acıklı bir aşk hikayesidir. Bu romanda, diğer romanlarından daha belirgin bir şekilde, ve daha hoş bir üslupla, iki değer çatışması konu edilir; bu değerler, akılcılık ve aşktır. Anne Elliot'da bu iki değer çatışınca, uzun bir süre acı çeker; Yüzbaşı Wentworth'le barışması da, bu iki değer uzlaşması sonucu değil, bir dizi tesadüf eseri mümkün olmuştur. Romanın sonunda bile akılcılığın vazgeçmez; Yüzbaşı Wentworth'le sözlendiğinde de, hala akılcıdır. Anne Elliot mükemmel bir kahramandır. John Bailey onun hakkında şöyle der : "Roman'da, Anne Elliot kadar sevilen ve beğenilen genç kız kahraman çok azdır."⁴¹

Persuasion 'da hicvedilen önemli bir sosyal olay, Yüzbaşı Wentworth'ün, genç ve fazla varlıklı olmadığı için Anne Elliot'la evlenmeye layık görülmemesidir. Bu konuda hicvedilen ve Anne'i kandırmayı başaran Sir Walter ve Lady Russell; toplumda evliliği maddi çıkar hesabına dönüştürenleri temsil ederler. Yüzbaşı Wentworth'ün mesleğinin beğenilmemesinde de, bir hiciv kokusu sezilebilir.

Romanın geri kalan kısmında, Anne'in bu eleştirilere karararak reddettiği Wentworth'le yeniden sözlenmesine kadar geçen bir dizi olay yer alır. Okuyucu bu olayları merak ve heyecanla takip eder; çünkü, sonunda bu çiftin yeniden biraraya gelip gelmeyeceği belirsizdir. Anne Elliot, Yüzbaşı Wentworth'ün kendisiyle artık ilgilenip ilgilenmediği; yoksa, Miss Musgrovelardan biriyle mi evleneceği sorularıyla kıvrandır durur.⁴²

Anne Lyme'a gidip, orada, nişanlısını kaybetmiş olan Yüzbaşı Benwick'i teselli etmek zorunda kalınca,

"...daha önce hiç görmediği bir genç adama sabır ve tevekkül öğütlemesine gülmekten kendini alamadı; ama biraz ciddi düşününce pek çok ahlekçı ve vaizin yaptığı gibi,

başkalarının işine burnunu fazla sokmuş olduğu fikriyle endişelendi."⁴³

Anne böyle bir endişeyi içinde taşımakla, bir bakıma, herkese öğütler veren vaizleri ve ahlakçıları hicvetmiş olmaktadır.⁴⁴

Romandaki komik karakterlerden biri, Louisa'dır. Aptalca davranarak, setlerden atlamakta direktip düşmesi ve hareketsiz kalması sonucu ortaya çıkan sahne, üzücü olmakla birlikte, komiktir de. Mary çığlık atar, Henrietta bayılır, Yüzbaşı Benwick ve Charles Musgrove kalakalmışlardır. Soğukkanlılığını yitirmeyen ve böylece olayı yatıştıran ise Anne olmuştur. Bu sahneden Austen, olaylar karşısında paniğe kapılanları, gizli de olsa, hicvettiğini hissettirir.⁴⁵

Anne'in, Mrs. Smith'den William Walter Elliot'ın yalanca, ikiyüzlü ve dolandırıcı olduğunu öğrenmesi, romanın mutlu sona yaklaşmasında önemli bir adım teşkil eder. Çünkü, Anne bu durumda, William Walter Elliot'la aşk için değil de mantıken yapmayı düşündüğü evliliğin, artık bir mantık evliliği olmaktan da çıktığını anlamıştır.⁴⁶ Genç Mr. Elliot romanda, ilgiyi Yüzbaşı Wentworth'den başka yöne çekmek için bulunmaktadır. Bu özelliği ile o, allegorik bir kahramandır.

Anne'in evlilikte sadakat üstüne yaptığı, komik olmaktan çok romantik konuşması,⁴⁷ Yüzbaşı Wentworth'ü Anne'e evlenme teklif etmek üzere yönlendirmesi bakımından önemlidir.⁴⁸

Anne de artık, Lady Russell'in kendisini Yüzbaşı Wentworth'le evlenmeye ikna etmesinin, hatalı bir davranış olduğunu kabullenmiştir. Ancak, Lady Russell'a boyun eğmekte kendini haklı bulmaktadır; "büyüklere sadakat"⁴⁹ olarak tanımladığı bu hareketinin, her kadında bulunması gerektiğine inanır. Görülüyor ki, romanın ortaya koyduğu hiciv

yüklü ikilem çözüme ulaşmıştır. Pek çok şanslı raslantı sonucu Anne Elliot ve Frederick Wentworth sonunda barışırlarsa da, kadın erkek arasındaki ilişkide, akılcılık ve aşkın daima çatıştığı görüşü saklı kalır. Roman, bu hicivli mesajla sona erer.⁵⁰

Yüzbaşı Wentworth'ün nüktedan biri olduğu, onu tasvir ederken vurgulanır,⁵¹ gerçekten de Frederick Wentworth, esprilerinin arasına sıkıştırdığı gizli hicivlerle, hem romanı komikleştirir, hem de iğneleyicidir.⁵² Kızkardeşine, yarı şaka yarı ciddi şöyle der :

"İşte Sophia, artık aptal bir evlilik yapmaya hazırım. Onbeşle otuz yaş arasındaki herhangi biri kabulüm. Biraz güzellik, birkaç gülüçük donanmaya yapılacak biraz övgü, aklımı başımdan alır. Kadınlar arasında hiç bir süksesi olmayan bir denizci için, böyle biri yeter de artar bile."⁵⁹

Oysa, Wentworth'ün gözleri bu tarife hiç de uymayan bir başkasını; Anne'i tercih ettiğini ele verir. Romanın sonunda da bu tercihini yürürlüğe koyacaktır.

Romandaki komik karakterlerden biri de, kendini ve evini herkesten üstün gören Sir Walter Elliot'dur. Bu yönüyle de kibrin bir karikatürüdür. Tek eğlencesi, ailesinin soyağacını da içeren "Baronetage" adlı kitabı okumaktır. Vaktinin çoğunu, aynalarla dolu giyinme odasında geçirir. Kendinden başka önem verdiği tek kişi ise, Elizabeth'dir. Anne, Kellynch'i arkasında bırakıp, yeni bir dünyaya doğru yola çıkarken, bir bakıma bu kibirli insanı da geride bırakmıştır. Babasının etkisinden böylece kurtulan Anne, Austen'ın daha önceki genç kız-kahramanlarının hiç yapmadığı bir şey yapar; bir denizci ile evlenir.⁵⁴

Bu romanla Austen, sanatına deniz temasını katmıştır. Daha önceki romanlar, birkaç denizci karakter dışında, hep karada, sakin bir kasabada, birkaç aile arasındaki ilişkiler üzerine kuruluyken, bu son romanda, olay örgüsüne denizciler ve denizle ilgili ifadeler de katkıda bulunur. Bu da romana, daha öncekilerde hiç bulunmayan bir romantizmin girmediğini gösterir. Austen'ın hayatından da öğrendiğimize göre, ne zaman deniz ve denizciler söz konusu olsa, yazarımız hep romantikleşirmiş; nitekim bu son romanında da aynı duygulara kapıldığını görüyoruz. Ama şu da bir gerçek ki, yazarın Sir Edward'la sık sık alay etmesinin sebebi, onun duygusallığı akılcılığa tercih etmesinden kaynaklanır. Yine de, Sir Edward'ın duygusallığına karşı Austen, diğer romanlarında hiç yapmadığından daha fazla hoşgörülüdür, diyebiliriz. Aslında Austen, hiç bir zaman ne tam duygusal ne de tam akılcı olmuştur. Zaten bu iki duygudan yalnızca birini kabullenseydi, Jane Austen olmazdı. Öyle bir Austen, ne her iki özelliğe de sahip karakterler yaratırdı, ne Elinor'la Willoughby'yi barıştırdı, ne aynı romanda hem Elinor'u, hem de Marianne'i mutluluğa kavuştururdu ne de Elizabeth ve Jane'i evlendikten sonra birbirlerine bu kadar yakınlaştırırdı.⁵⁵

Austen'ın her genç kız-kahramanında bu iki yönlülük vardır; bütün insanlarda olduğu gibi. Asıl önemli olan nokta, bu romanda, insandaki, dolayısıyla Austen'daki, akılcı yönün duygusallığı kabullenir gibi olmasıdır. En azından, artık akıl duygulara tepeden bakmaz. Anne'in Wentworth'ü düşündüğü bir pasajda,

"Bath'daki caddeler, Anne'in içinden geçirdiği büyük ve sonsuz aşk duygularına bir daha asla şahit olamazdı. Bütün yol bu masum duygulara adeta garkolmuştu" denir.

Bu sözlerde şüphesiz, duygusallığın abartılmasıyla yaratılmış bir komik unsur vardır. Ancak, burada Austen, bir bakıma kendisi ile alay eder; böyle bir duygusallığı daha önce kendine, ve genç kız-kahramanlarına yaşatmadığı için. Gerçekte, bu sözleri komik bulmuş olsa da, aynı duyguları yazarın kendisi de hissetmeye başlamıştır ! Gençliğinde skiloyken, olgunlaştıkça biraz daha romantikleşmeyi öğrenmiştir.⁵⁷

Austen Persuasion 'da, sanatının kapılarını, ardına kadar olmasa bile, romantizme açmıştır. Bundan önceki romanlarında bir kasabadaki üç-beş aile onun sanatının odak noktasını oluşturmuşken, Persuasion 'la birlikte, hayal gücünü daha aktif hale getirmiş olmaktadır; deniz teması da bu noktadan hareketle ağırlık kazanmıştır.⁵⁸

Bu romanla birlikte, Austen hem duygusallaşmakta, hem de biraz daha maceracı, tehlikelerden pek korkmayan bir havaya bürünmektedir. Bu nedenle de, tam olarak tanımadığı, hiç kimsenin içinde emin olamayacağı, macera dolu denize yöneldiğini görürüz. Buna bağlı olarak, genç kız-kahramanı da, tehlikelere, zorluklara göğüs geren erkeklerden hoşlanır olur; bir denizciyle evlenmeye karar vermesi de, bunu kanıtlamaktadır. Böyle yapmakla Anne, kendi kaderini ne yapacağı belli olmayan denizin ellerine bırakmış olmaktadır. Üstelik, romanın sonunda Anne'den ve Wentworth'den, çıkması muhtemel bir savaş tehlikesi ile karşı karşıya oldukları halde ayrılırız.⁵⁹

Northanger Abbey

Yeğeni James Edward Austen-Leigh'in, Austen'ı anlattığı Biyografi adlı kitabına göre, Jane Austen gençliğinde genellikle saçma sapan romanlarda okuduğu abartılı duygusallığa ve gerçek dışı olaylara gülmüş, bu tür konularla alay etmiştir. Güldüğü bu konulara da kısmen Northanger Abbey, de yer vermiştir. Gerçekten de, Austen iyi bir Edebiyat okuyucusuydu; kendi ifadesine göre ailesi de "roman okumayı çok severdi ve bundan utanç duymazlardı..."⁶⁰

Austen'ın Northanger Abbey' de alaya aldığı iki edebiyat akımı, o dönemde oldukça yaygın olarak kullanılan abartılı duygusallık ve Gotik romandı. Bu iki akım romanda, bazen birbirine karışmış ama çoğu zaman birbirinden ayrılacak kadar belirgin bir şekilde kullanılmıştır. Yine Biyografi' de belirtildiğine göre, aşırı duygusal romanlarda karakterler de aşırı duygusaldır. Jane Austen'ın Northanger Abbey' de olay örgüsünü iki koldan geliştirdiğini görürüz; bu koldan ilkinin Austen'ın duygusal romanları eleştirdiği bölüm oluşturur. Bu bölümde Austen'ın kahramanı genç kız Bath'e gider ve duygusal bir romandan esinlenilerek yaratıldığı apaçık belli olan, duygularının esiri bir genç kızla Isabella Thorpe'la arkadaş olur.⁶¹

Gene Biyografi'de açıklandığına göre, Gotik romanda gerçek dışı olaylar yer alır. En tanınmış Gotik romanlardan biri olan Anne Radcliffe'in The Mysteries of Udolpho adlı romanı, Northanger Abbey'de sık sık hicvedilir; ve hatta 5.Bölüm, 2.Cilt'de Gotik tarzına örnek göstermek için, bu tarzda yazılmış bir pasaj yer alır. Gotik romanı hicvettiği en önemli bölüm, olay örgüsünün ikinci koludur; bu bölümde roman kahramanı genç kız bir manastıra götürülür, o

burayı uzun ve kasvetli koridorlar, yıkık-dökük mabetler ve kadersiz rahibelerle dolu bir yer olarak hayal etmektedir.⁶²

Aslında 18.yy'ın sonu ve 19.yy'ın başında gelişen duygusal ve Gotik roman arasında kesin bir ayırım yapmak mümkün değildir; zaten Austen'ın Northanger Abbey'de uyguladığı yöntem de romans denilen ve bu iki dalı da edebi türe genelde bir eleştiri gözüyle bakmaktır. Örneğin, Henry Tilney'in sevgisinin "romansda yeni bir olay"⁶³ olacağını; ya da Catherine Morland'ın eve dönüş biçiminin aslında "duygusallığa ağır bir darbe"⁶⁴ olduğunu söyler sadece. Bu tür romanları hicvetmek üzere bürlesk denilen komedi yöntemine en fazla ağırlık verdiği yerlerde bile, duygusal ve Gotik roman arasındaki farkı değil, bunların ortak noktalarını, her romans da bulunabilecek özellikleri, bu türü günlük hayattan uzaklaştıran gerçek dışı ve abartılı yönleri eleştirmiştir.⁶⁵

2.Cilt, 5.Bölüm'e kadar gelen ve duygusallığı eleştiren kısımda, Catherine Morland, okuduğu romansların etkisinde kalarak, tam bir duygusal karakter olduğunu sandığı Isabelle tanışır; ama zamanla bu kızın hiç de öyle duygusal olmadığını anlar. Bundan sonra gelişen, Gotik romanın eleştirildiği kısımda ise, Catherine bu sefer de Gotik olduğunu sandığı bir manastıra götürülür, ama buranın da hiç de korkulacak bir yer olmadığını zamanla anlar.⁶⁶ Austen, kahramanını iki kere hayal kırıklığına uğratar; örneklerini bol bol okuduğu ve çok etkilendiği duygusal ve Gotik roman türlerini gerçek hayata uyarlama çabalarında, Catherine başarısız olmuştur.

Northanger Abbey 'de, romanslardaki abartıcılık ve gerçek dışıcılığa bu yolla bir dur denerek, romanın alanına

günlük hayatın girmesi gerektiği vurgulanır.⁶⁷ Böylece Austen, artık romanlarında, günlük hayatın en ince detaylarını bile gözlem mikroskobunun altında inceleme yolunu çizmiş olmaktadır.

Ancak roman, bahsettiğimiz edebi akımları hicvetmek dışında, komik unsurlar bakımından fazla zengin değildir. Yazar, yaptığı bunca yergi yanısıra ayrıca bir de komik olaylar ve karakterlerle uğraşmaya, belki de bunlara daha sonraki romanlarında yeteri kadar yer vereceği için, gerek görmemiş olmalıdır.

Buna rağmen, esere komik unsurları bulmak gözüyle bakınca, karakterlerin içine düştükleri birkaç komik durum; ve ancak bir-iki tane de olsa, karikatür olabilecek kadar komik karakter de yok değildir.

Komik durumlara en çarpıcı örnek, 2.Bölüm'den verilebilir. Allenlar'ın, Catherine'i Bath'da götürdükleri o ilk baloya hazırlanışları ve baloda düştükleri durum, insanların, özellikle de Mrs.Allen'in, görünüşe verdikleri önemin hicvedilmesi bakımından, güzeldir. Baloda hiç kimseyi tanımadıkları için biraz da şaşkınlığa düşen Mrs.Allen; kendi kıyafeti ile diğer hanımların kıyafetlerini karşılaştırır, elbisesinin bir yere ilişip yırtılma ihtimali onu dehşete düşürür, saçının bir darbeyle bozulacağından korkar; bir yandan da, kimseyi tanımadıkları ve ona dansetmek için bir kavalye bulamadığı için Catherine'den özür dileyip durmaktadır. Mr.Allen'in eğlenip eğlenmediği hakkındaki sorusuna ise Catherine, esneyerek cevap vermekten kendini alamaz. Buna rağmen, iki delikanlı kendisinin de duyabileceği kadar yüksek sesle onun güzel bir kız olduğunu söyleyince, Catherine duygusal romanların etkisinde kalmış her genç kız gibi, gününün güzel geçtiğinde karar kılar.

Henry, Catherine'in annesinin ölümünden babasını sorumlu tutma gibi bir eğilime girdiğini farkedince, aptal romanslara bu kadar inandığı için Catherine'i paylar.⁶⁸ Bu sayede Catherine, okumakta olduğu romansı yekarak, gerçek hayata doğru ilk adımını atar. Bu yönüyle Henry, Catherine'in adeta yol göstericisidir.

General Tilney ise, Catherine'in kendisi hakkında beslediği şüpheleri duyunca, küçük hanım bu hayal gücünü roman yazmakta kullansa daha iyi eder, imasında bulunarak, gizli de olsa, o dönemdeki romanların hep gerçek dışı olaylarla ilgilenmesini eleştirir.

Austen'in karakterlerinin ağzından yaptığı bu birkaç hiciv dışında, romanda yazarın eleştirdiği alışkanlıklara sahip oldukları belli olan bazı karakterler de vardır :

Bunların ilki, dünyayı tanımamaktan doğan bir saflıkla, onu tanımak üzere, meydan okurcasına Bath'a doğru yola çıkan roman kahramanı Catherine'in kendisidir. Catherine, genç kız olana kadar, Austen'in romanında alay ettiği kitapların hemen hemen hepsini okumuştur. Bu nedenle Austen, kendi kahramanıyla da alay etme durumundadır. Gerçekten de bu genç kız okuduğu korku ve aşk romanlarının fazlasıyla etkisinde kalarak gördüğü kabuslar ve duygusallığı ile oldukça komiktir. Ama Austen'in bu ve bundan sonraki her romanında bulunan genç kız kahramanları, bir değişim, daha doğrusu gelişim, süreci geçirerek, sonunda bütün saplantılarından arınmayı başarırlar. Burada vurgulamak gerekir ki, bu gelişim sürecinde en başarılı olan karakter de Elizabeth'dir.

Romanda ayrıca, Mrs.Allen rüküşlüğü ile, Markiz herkes-ten farklı oluşu ve garipliği ile, General Tilney, Catherine'i titreten ürktüçü görünümü ile, Isabel, duygusallığının altında yatan çıkarıcılığı ve aşk olacağı adamı muhakkak bir yakınına benzetmesiyle (Catherine'i Ağabeyisi James'e, General Tilney'i ise, oğlu Frederick'e benzetir), hem eleştirilir, hem de romanın komik unsurlarını oluştururlar.

Emma

Emma, Jane Austen'in şaheseri olarak kabul edilebilir. Aslında Austen, sanat hayatının başından beri Emma'nın geniş ve mükemmel olay örgüsüne ulaşmak için çalışmıştır. Bu romanında da, diğer bütün romanlarında olduğu gibi, yine bir genç kızın dünyayı tanırken başına gelenler anlatılır. Ancak, Emma'nın dünyayı tanımaya çalışması diğer romanlardaki genç kızlarınkinden daha mecazi bir anlam taşır. Austen'in, yeni yerler görmek için hiç seyahate çıkmayan tek genç kız kahramanı olur. Onun dünyayı tanınması, coğrafik olmaktan çok, Psikolojiktir.⁶⁹

Romanın başından itibaren Emma, "açıkgöz"⁷⁰ olması "gözlem gücünün çok"⁷¹ olmasıyla övünür. Romanda sık sık, "Emma hepsini gördü", "Emma herşeyi gördü ve anladı" gibi, bu özelliğini destekleyici imalara rastlarız.⁷²

Bu, zamanla gerçek olmaya başlar; Emma dünyayı tanımayı öğrenmiştir. Olaylar ona, mutlu bir evlilik yapılması için çöpçatanlığı bırakması gerektiğini öğretmiştir.⁷³

Emma'daki komedi, büyük ölçüde, gerçek hayatla, edebiyattaki romantizmin birbirinden çok farklı olduğu görüşüne dayanır; romanlardaki romantik olaylarla, gerçek hayatı birbirine karıştıranlar hicvedilir. Bu konuda hicvedilenlerin başında da Emma gelir : Emma sanmıştır ki, Harriet güzel olduğundan, -romans yazarlarının sık sık güzel kızları soylu, zengin erkeklerle evlendirmeleri gibi- bir beyefendi ile evlenebilir; ve yine Harriet'in anne ve babasının kim olduklarını bilmediği için, soylu ve zengin bir aileden gelme ihtimali büyüktür. Romanların hemen hemen hepsinde de, sahipsiz çocukların sonunda soylu ya da zengin bir aileden geldiğinin ortaya çıkması, adeta bir gelenek halini almıştı.

Yine Emma, Mr.Dixon Jane Fairfax'ı denize düşmekten kurtardı diye,-onun dönemindeki her romans okuyucusunun doğal olarak düşüneceği gibi-hemen Jane'in Mr.Dixon'a aşık olduğu fikrine kapılır. Emma'ya göre, Frank Churchill yakışıklı olduğu ve iyi mektup yazdığı için, kendisine evlenme teklif edecektir. Bu da romansların, Emma tarafından gerçek hayata uyarlanmaya çalışılmasından başka birşey değildir.⁷⁴

Olay kahramanının bu yanılgıları, roman boyunca okuyucuyu gülümsetecek olan komik unsurların temelini oluşturur. Durmadan pot kıran ve sonuçta hepukendi utanan Emma, oldukça komiktir.⁷⁵

Bu ona komik unsur yanında, değişik renk ve tatta pek çok güldürü unsuru da, sık sık göze çarpar. Mr.Woodhouse'un yaptığı yersiz dedikodular, okuyucunun sık sık gülmesini sağlamakla birlikte, burada Austen'in "güldüren-kalemi", biraz keskinleşir.Komik olmakla birlikte, Austen'in yine yeren gözlerle baktığı bir başka karakter de, Mr.Elton'dur. Çıkarıcılığı, bencilliği ve tezcanlılığı ile Pride and Prejudice 'in Mr.Collins'ini andıran bu karaktere, Austen en fazla iki kere güler.⁷⁶

Mrs.Elton ise, Emma 'da yazarı komediye en çok yaklaştıran karakterdir; öte yandan, daha önce de bahsettiğimiz gibi, Austen'ı en fazla öfkeliendiren, hakkında en alaycı ve yerici ifadeler kullandığı karakterdir: Hartfield'daki yemekte, Mrs.Elton,

"danteller ve inciler onu ne kadar güzelleştirebildiyse o kadar güzel"⁷⁷ dir.

Yemekten sonra, oturma odasında,

"Mr.Knightley gülmemeye çalışıyor gibiydi; ve Mrs.Elton onunla konuşmaya başladığından, bu amacına kolaylıkla ulaşmış oldu"⁷⁸.

Emma'nın, Mrs.Elton'un laubali ve duygusuz davranışlarına karşı tepkisi de bizleri epey eğlendirir. Kitabın "komiklik ağı" na katkıda bulunan diğer bazı karakterler de şunlardır : Miss Bates, durmadan konuşması sayesinde, hem güldürme görevini üstlenirken, hem de bizleri olup bitenlerden haberdar eder. Mrs.John Knightley, babasının, kendisinin ve başkalarının sağlığı için gösterdiği aşırı titizlikle birlikte, kendi sinirsel kuruntularıyla komiktir. Mr. John Knightley, kaba şakalarıyla Highbury'dekilerin huzurunu bozarken, oldukça komik durumlara düşer. Buna karşın, ağabeyisinin en ufak bir mizah duygusundan bile yoksun olmasından doğan tezatlık da, hayli eğlendiricidir.⁷⁹

Romandaki tüm bu komik unsurlara rağmen, Jane Austen'in kendisi bile, "Pride and Prejudice'i sevenlere, Emma'nın biraz daha az esprili ve daha az gülümsetici gelmesinden korktuğu"⁸⁰ nu yazmıştır. O dönemde, okuyucularda Austen'den farklı düşünmüyordu. Oysa artık günümüzde, Emma'nın da, Austen'in komedi anlayışından yeterince pay aldığından kimsenin şüphesi kalmamıştır.⁸¹

Sense and Sensibility

Sense and Sensibility , Austen'ın gelişim zincirindeki ileri halkalardan biridir; pek çok komik unsuru da içerdiğini söyleyebiliriz.

Austen'ın ne tam bir moralist ne de tam bir komedi yazarı olarak nitelendirilemeyeceğine daha önce değinmiştik. Bunun en açık örneğini Sense and Sensibility'de buluruz. Bu romanda yazar bir yandan, Marianne'in giderek olgunlaşması gibi olaylarla, ahlâki ve sosyal konulara değinirken, bir yandan da, aşırı duygusallığın insanları düşürdüğü komik durumları ve dönemin orta-sınıfının gülünç yanlarını sergiler. O halde, bu eser ne bir ahlâk kitabıdır, ne de bir komedi. Karakterlerin yaratılmasındaki ustalık, olay örgüsündeki akıcılık, alelade insanların, alelade dünyalarında yaşarken, gördükleri ve hissettiklerinin aynı doğallıkla aktarılmasındaki başarı, Sense and Sensibility'yi tam bir roman olarak kabul lenmemizi zorunlu kılar.

Romanda duygusallığı temsil eden Marianne ve sağduyuyu temsil eden Elinor, bu görevlerinden başka hiçbir özellik taşımazlardı, gerçek birer insan olmada yarattıkları başarıyı çizgiyi kaybederlerdi. Oysa Marianne'in aşırı duygusallığına rağmen, sanat ve edebiyat konularına oldukça ilgili olduğunu, ve roman boyunca, her insan gibi, hatalarını görüp düzeltmeye, değişmeye çalıştığını görüyoruz. Elinor da, her olaya aklın bazen dar kalabilen çerçevesi içerisinden bakmayı bir kenara bırakıp, yeri geldikçe kalbinin sesine de kulak vermeyi öğreniyor. Tüm bunlar ise, eseri bir ahlâk kitabı, bir vaaz olmaktan çıkarıp, bir roman haline getiriyor. Aynı şekilde, eserde yer alan komik unsurların dozajı da iyi ayarlanmasaydı, eser bir roman olmaktan çok bir komedi olma durumuyla karşı karşıya gelirdi. Ciddiyet ve komedinin tam denge de tutulabilmesidir ki, eserin roman olarak kalmasını sağla-

mıştır. Austen'in amacı da buydu zaten; toplumun aynası olmak, insanın kendini tanımasını sağlamak. Böyle bir tanım da, Austen için bir şansızlık olarak kabul edebileceğimiz gibi, o dönemde pek bilinmese de, günümüzde artık bizi doğrudan doğruya roman kavramına ulaştırır...

Eser ilk bakışta, sadece duygularımıza ya da mantığımızımıza göre değil, her ikisine de önem vermeliyiz, konusunu işler gibi görünse de, daha dikkatlice incelediğimizde, bu konunun yanısıra, tecrübesiz, hayatı iyi tanımayan iki ayrı karakterin (Elinor ve Marianne), roman boyunca olgunlaşıp, toplumda yetişkin birer kişi olarak yer edinip, evliliği bir kurum olarak kabullenmelerinin de işlendiği ortaya çıkar.

Romandaki komik unsurları oluşturan konular olarak karşımıza, o dönem toplumunda, insanların paraya ve evliliğe ne gözle baktıkları, boş ve çarpık alışkanlıklar ve körü körüne uygulanan modalar çıkar. Austen, toplumun bu konulardaki eksikliklerini ve hatalarını suçlayan değil, hoşgören bir gülümsemeyle okuyucuya aktarır. Bu da onu, hep vurguladığımız gibi, yergici değil, hicivci yapar.

Ancak burada bir noktayı da vurgulamak gerekir : Sense and Sensibility yayımlandığında 36 yaşında olan Austen, bu yaşına kadar, yaşadığı toplumdaki insanların pek çok hatalarını görmüş, bunlara üzülmüş, öfkelenmiştir. Belki de bu yüzden, romanda, bir bakıma, kendisini sembolize eden Elinor'un, bazı durumlarda olaylara, diğer romanlardaki genç kız kahramanlarından biraz daha fazla sinik, daha sinirlenerek baktığını görürüz. Böyle yerlerde, Austen'in hicvinin, gizli ve oldukça neşeli alayının da, biraz daha katılaştığı gözümüzden kaçmaz. Buna örnek olarak, John Dashwood'un Elinor'a, maddi çıkarlar doğrultusunda kurulan arkadaşlıklar ve yapılan evliliklerin "yararı !" konusunda yaptığı ve Elinor'un

da nezaketen dinlemek zorunda kaldığı konuşma verilebilir. Komik karakterlerden biri olarak belirlediğimiz John Dashwood'un bu konudaki görüşleri öylesine iğrençtir ki, okuyucunun gözünde, komikliğini yitirmeye yüz tutar. Neyse ki Elinor, bu görüşlere sabırla karşı koyup, üvey ağabeyisine gülüp geçmekle yetinir gibi görünür de, böylece ortam John Dashwood'u hala komik kılar. Elinor ağabeyinin bu görüşlerine karşılık verirken oldukça nazik bir dil kullansa da, John Dashwood'dan biraz daha duyarlı olan biri için, bu cevapların pek çok iğneli sözler içerdiğini anlamak hiç de zor olmayacaktır. Ama John Dashwood, aptallık derecesine varacak kadar duyarsız olduğundan, Elinor iğnelemelerini rahatlıkla yapmaktadır.⁸²

Romanda Elinor'un tamamen sağduyuyu simgelediği doğrudur, Marianne de duygusallığı simgeler; ancak, önemli bir nokta da, Marianne'in de romanın sonuna varana kadar ablasından çok daha fazla ölçüde sağduyu kazandığıdır. Bu arada, Elinor da kardeşinin duygusallığından az çok kapmıştır. Bunu pek göze almayan okuyucu, olay örgüsünden yeterince tad alamaz. Adeta iki ayrı kadın kahramanı bu romanda birlikte yaratan Austen, daha sonraki iki romanında da benzer bir yöntem uygular. Aslında olayın asıl kahramanı bu iki kardeşin birleştiği yerde ortaya çıkmaktadır.⁸³ Bu belki de Austen'in ta kendisidir-duygusal, ama aynı oranda akılcı ve gerçekçi bir insan. Bir başka deyişle, Elinor'un akılcılığını, kararlılığını ve tedbirliliğini, Marianne'in duygusallığı, kararsızlığı, herkese ve herşeye olan aşırı sevgisi ve bağlılığıyla karşılaştırınca, Jane Austen'in asıl istediğinin, her iki karakterin birleşiminden oluşan bir ideal tip yaratmak olduğunu anlarız. Bu ideal tip, 18.yy geleneklerine ve yaşam tarzına uygun olduğu kadar, bugünün şartlarına da ayak durabilecek güçtedir.

Her romanda olduğu gibi, Sense and Sensibility' de de

Austen, insanların görüş ve davranışlarını etkileyen dürtüleri irdelemektedir; bu dürtülerin başında sağduyu ve duygusallık gelmekte ise de, gurur, önyargı, cehalet, sınıf ayrımı gibi, insanı çoğu zaman gülünç durumlara düşüren dürtüler de ele alınır. Bunu yaparken Austen, ince hicve ve gizli alaya her fırsatta yer vermiştir :

Barton Cottage'i tasvir ederken,

"bir köy evi olarak kusurlu idi"⁸⁴

diyerek, rüyalarında, çatısı muhakkak kırmızı kiremit döşeli, duvarları hanımeli çiçekleri ile örtülü bir eve sahip olmayı düşleyen; alelade tuğlalarla döşenmiş çatısı olan evleri bu yüzden sevmeyen, aşırı romantik duyguların etkisi altındaki insanları, nazik bir dille taşlamaktadır.⁸⁵

Romanda alay konusu edilen sosyal alışkanlıklardan biri, tanışma toplantılarına genellikle bir çocukla birlikte gidilmesidir. Yazarın kendi ağzından yaptığı bir yoruma göre, insanlar bu yola, birbirlerine karşı içten ve samimi olmadıklarından başvurmaktadırlar. Topluluktakilerin birbirlerine söyleyecek pek fazla sözleri olmadığı için, sadece gösteriş olması, ya da tanınabilmek amacıyla biraraya geldiklerinden, çocuklar konuşulacak bir konu yaratabilmeleri açısından adeta birer can simidi olarak kullanılırlar.⁸⁶ Bu ince alayın tadına varabilmek için, konunun geçtiği kısmı tekrar okumakta yarar vardır : ...

"...sonra Lady Middleton, altı yaşında güzel bir çocuk olan oğlunu da beraberinde getirmekle akıllıca davranmıştı; böylece onu, konuşmalarının konusu yapıyorlar, güzelliğinden söz açıyorlar, ismini, yaşını falan soruyorlardı. Annesi oğlu yerine bu soruları cevaplıyordu...

İlk ziyaretlerde, konuşmaya yol açmak için, bir de çocuk bulunması lazımdı. Çocuğun annesine mi yoksa babasına mı benzediği, hangi özellikleriyle hangisine benzediği konusunda karar verme işi de, şöyle böyle on dakika sürmüştü; çünkü herkesin fikri başka idi ve her biri, ötekini hayretle dinliyordu. Sir John ertesi gün Park'a gelmeleri için söz almadan ayrılmadığından, Dashwoodlar'a geri kalan çocuklar hakkında fikir yürütmek fırsatı da verilmiş oluyordu"⁸⁷.

Romanda yazarın bir karakteri yoluyla inceden inceye alaya aldığı başka bir konu da, Mrs.Dashwood'un sözünü ettiği, fazla masraf yaparak çevrede tanınmaya çalışmak alışkanlığıdır⁸⁸. Bu da toplumsal yerginin kibar bir şekli olsa gerek⁸⁹.

Bazen de yazar, belli belirsiz alay etmek için, imalı tek bir söz söylemekle, cümlelerin arasına tek bir kelime yerleştirmekle yetinir; Elinor'la Lucy'yi "sırdaş"⁹⁰ ilan ederek, iki kahraman arasında süregelen gizli nefreti ima etmiş olur⁹¹. Yine aynı bölümde, imalı olarak kullanılan diğer bir kelime de festivaldir. En fazla balo diye nitelendirilebilecek toplantıya festival derken Austen, zenginlerin Yeni Yılı ne kadar aşırıya varan eğlencelerle kutladıklarını ima etmek istemektedir⁹². Bu da onun kırmadan yermedeki ustalığının küçük bir örneğidir.

Fanny Dashwood'un bir ahbabının, Miss Dashwoodlar'ı onların evinde kalıyor zannederek, hep birlikte kendilerine davet etmesinin, Mrs.John Dashwood için "bir şanssızlık"⁹³ olarak belirlemesi de, onun bencilliği ve görümcelerine karşı olan, maddi çıkarılara dayanan düşmanlığıyla, alay etmekten başka bir amaç gütmese gerek. Burada da Austen, tek bir kelime yerleştirerek, karakterini nazikçe yere vurmayı, her zaman

olduğu gibi, başarmıştır⁹⁴.

Elinor'un "Onu bundan sonra Lucy'nin kocası olarak göreceğim"⁹⁵ cümlesinden sonra, "Elinor'un bu içten temennisi"⁹⁶ diye bir ifadenin kullanılması da, Austen'ın kelime oyunuyla hicvetme, başka bir deyişle, cinas kullanma, yeteneğine güzel bir örnektir. Gerçekte Elinor, bilinçsiz olarak Edward'ı ne kadar çok seviyorsa, cümlesinde Edward'la evleneceğini düşündüğü Lucy'den o kadar çok nefret etmektedir ve ikisinin evlenmesine mantığı her ne kadar boyun eğmişse de, duyguları asla razı olmamıştır⁹⁷.

Marianne'in kederinden, "eşsiz"⁹⁸ diye söz edilmesinde yatan anlam ise, Marianne'in mutsuzluğu, onu terkedemeyecek kadar çok sevdiğini gizlice gülerek ima etmekten başka bir şey değildir⁹⁹.

Lucy'nin sadece kendini düşünen çıkarıcı tutumunun, "kendini çıkarıcı yolunda en içten gelen sonsuz ilginin cesaret verici bir örneği"¹⁰⁰ olarak gösterilmesinde de, gizli bir yergi sezilmektedir¹⁰¹.

Hicvedilen başka bir konu da, çocuklarına olan düşkünlüğü ile adeta bir karikatür haline gelen Lady Middleton'ın, evlendikten sonra müziği bırakmasıdır. Gerçekten de, onun gibi, dönemin diğer pek çok genç kıza da müzikle sevdikleri için değil, övünebilecekleri, iyi bir evlilik yapmalarını kolaylaştırıcı bir meziyet olduğu için ilgilenmekteydiler. Austen, belirsiz de olsa, küçük bir alayla bu çarpıklığı vurgulamadan geçememiştir¹⁰².

Mrs.Jennigs, Sir John ve Mrs.Palmer'ın Willoughby'ye olan nefretlerini Marianne'in yanında ifade etmemekle beraber, Elinor'a nasıl haykırdıklarının açıklanmasında da, bu karakterlerin düşüncesizlik ve bencilliklerini yermesi açısından, gizli bir alay sezilebilir. Sir John, kendisi

de ava meraklı olduğundan, Willoughby gibi iyi bir binicinin nasıl olup da böyle kötü bir karaktere sahip olacağına akılsız erdiremez. Willoughby'ye karşı alacağı kesin tavırlar da oldukça komiktir; onunla bir daha asla konuşmayacak, Barton'daki avlağın yanında bile karşılaşsalar, iki saat konuşmadan bekleyecektir! Folly'nin köpek yavrularından birini ona hediye ettiği için de, şimdi çok pişmandır. Mrs. Palmer da, kendine göre, şu kararları almıştır; bir daha Willoughby'nin adına ağzına almayacak, ve en komiği de-her zamanki alışkanlığının bir gereği olarak!-onun ne kadar işe yaramaz bir insan olduğunu herkese anlatacaktır¹⁰³.

Lucy'nin Elinor'a, Mrs. Ferras'ın kendisine geçen gece ne kadar çok yakınlık gösterdiğini ballandırarak anlattığı bölümde Austen, Lucy'nin kendini beğenmişliğini ve bencilliğini hiciv diliyle ortaya koyar. Mrs. Ferras'ın Lucy'ye gösterdiği bu yakınlık, oğlu Edward'la aralarında bir yakınlığın olduğunu sezdiği Elinor'a karşı gösterilen kaba bir tepkisinden başka birşey değildir. Elinor bu gerçeği bildiği için, tıpkı yazar gibi, Lucy'ye gizlice gülmekle yetinir¹⁰⁴.

Romanda okuyucunun yüzünü güldüren bir başka bölüm de, bir takım yanlış anlamalar üzerine kurulmuş, Mrs. Jennings ile Elinor arasında geçen konuşmadır. Bu bölümde Austen, biraz da tiyatro yeteneği gerektiren diyalog komedisinde de isteyince başarılı olabildiğini ispatlamaktadır. Bu yönü ise onu, eşine sadece Shakespeare'de rastlayabileceğimiz bir tür komediye daha çok yaklaştırmaktadır¹⁰⁵.

Mr. Dashwood'un, "Fanny'nin hassaslığı yüzünden ezildiği"¹⁰⁶ ni söylemesiyle de Austen, kendi karakteri yoluyla, bir diğer karakteriyle alay etmiş, onun arkasından gizlice gülmüş olmaktadır; çünkü, bilindiği gibi, hem Fanny hem de annesi para dışındaki hiçbir kayba üzülmecek kadar az hassastırlar ve Marianne'in gerçek duygusallığı ile romanın başından beri tanışık olan okuyucu, onların bu davranışları-

nın yapmacık olduğunu hemen anlamıştır. Mr.Dashwood'un her ikisinin de çok hassas ve söz konusu durumdan ötürü üzgün olduklarına bu kadar kuvvetle inanmasına, anlamda gizli olan ince hicivden başka hiçbir sebep yoktur¹⁰⁷.

Daha önce de değindiğimiz gibi, karikatür kelimesinin sözlük anlamına baktığımızda, güldürmek, alay etmek ve eleştirmek amacıyla, bir insanın bir ya da birkaç yönünü vurgulayarak veya abartarak anlatmak anlamının da var olduğunu görürüz. Austen'ın çoğu karakteri de karikatürdür. Buna diğer romanlarından olduğu gibi, Sense and Sensibility'den de pekçok örnek verilebilir : Mrs.Ferrars Gururun, Fanny Dashwood Bencilliğin, John Dashwood Duygusuzluğun, Lady Middleton, Kendini beğenmişliğin, Lucy Steele Sinsiliğin, Robert Ferrars Züppeliğin, Sir John Middleton Arkadaş cenlliliğin, Mrs.Jennings Patavatsızlığın, Anne Steele ise Aptallığın karikatürize edilmiş temsilcileridir. Bu yönleriyle karakterler, ortaçağdaki "morality plays" denilen oyunlarda olduğu gibi, bu tanımlamalara uygun davranışlarda bulunurlar. Ancak, karakterlerin bu yönünü fazla abartmamak gerekir. Her ne kadar belli kalıplar içerisinde davranışlar da, normal her insan gibi onların da duyguları, düşünceleri vardır; herhangi bir amaç uğruna yazarın kuklası olarak kullanılan tipler olmaksızın çok, hepsi etten kemikten birer insandır¹⁰⁸. Austen'ı klasik yazarlar arasında dahil eden de zaten bu, gerçek hayata yakın olma çabasıdır. Onun amacı bize hiç görmediğimiz karikatürler çizmek değil, kendimizin, göremediğimiz, karikatürize etmeye degecek kadar komik ve aynı ölçüde hatalı yanlarımızı göstermek ve bu yolla bizi bize tanıtmaktı...

Marianne Dashwood, Jane Austen'ın "burlesque" denilen komik romanslardaki karakterlere örnek teşkil eden tiplerinden biridir. Bilindiği gibi, Jane Austen bu tipleri romanlarına beğendiği için değil, bu romanslarla alay etmek için dahil ediyordu. Northanger Abbey'deki Catherine Morland gibi Marianne de duygusallığın bir timsali olarak karşımıza

çıkar. Duygusallığın her türlü alameti kendisinde bulunmaktadır. Marianne,

"Eğer Willoughby'ın gittiği gece uyuyabilseydi kendini hiç affetmeyecekti"¹⁰⁹.

"Sevgili, sevgili Norland !"¹¹⁰ a veda ederken verdiği söylev bile Catherine'in çok sevdiği, The Mysteries of Udolpho'dan alınmıştır. Marianne de Catherine gibi doğal güzelliklere hayrandır; ve içinde bir ağaç tasviri bulunan her kitabı okumaya can atar. Kısacası, herşeye romantik bir gözle bakar, alelade dürtülere karşıdır; Elinor'un duygusal olmayışından şikayet eder ve duygusallığın adeta sembolü olan ağlama işlemini de kusursuz bir şekilde yerine getirir.¹¹¹

Austen Marianne'i yaratırken, hiciv ve yergi yoluyla, dolaylı bir şekilde onu okuyucuya tanıtmayı yeğlemiştir. Marianne'i düşünürken güleriz; çünkü o, duygusallığın bir karikatürüdür. Ancak, bu komik yönleri dışında, sanata olan yakın ilgisi gibi, bazı olumlu özellikleri de yok değildir. Roman boyunca büyük bir olgunlaşma sürecinden geçen bu çocuk, sonunda karşımıza olgun bir kadın olarak geçmeyi başarır. Aynı zamanda, hazırcevaplığıyla toplumda paraya ve etikete verilen gereksiz önemi romanda en fazla vurgulayanlardan biri de o dur. Böylelikle Marianne, romanın baş kahramanı olmasa da, vazgeçilmez kahramanıdır¹¹².

Mrs. Henry Dashwood'un, duygusallığı yönünden, kızı Marianne'in adeta bir kopyası olduğu söylenebilir. En komik yönleri ise, para meselelerinden hiç anlamayışı ve Barton' dayken Willoughby'ın gözlerinde bir takım kötü emeller olduğunu sezmiş gibi görünmesidir. Bu tür övünmeleri, yanlışlıkları, zaafı ve çocuksu davranışları yüzünden, Elinor'un sık sık Marianne'i yaptığı gibi, onu da kontrolü altında tutmak zorunda kalması pek çok komik olaya sebep olur.

Marianne, olay örgüsü ilerledikçe olgunlaştığı halde, Mrs. Dashwood hiç büyümeyeceğe benzemektedir¹¹³.

Austen John Dashwood hakkında çok soğuk ve bencil derken, o kendini, üvey annesi ve kızkardeşlerine karşı olan ödevlerini yapmamak için sudan bahaneler bulurken ve para-merkezli konuşmalarıyla Elinor'un canını sıkarken, bizzat komik durumlara düşürmekte ve ele vermektedir. Evlilik ve arkadaşlık gibi kavramlar, onun dilinde iğrençleşmekte; Mrs. Ferrars'asırf zengin olduğu için adeta tapması onu daha da küçültmektedir. Kendini, karısını ve oğlunu dünyanın merkezindeymiş gibi görmekte, herkesin onlara saygı ve sevgi borcu varmış sanır görünmektedir. Romanda onunla ne zaman karşılaşsak, kendisine karşı beslediğimiz nefret ve tiksinti biraz daha artmakta, ama hiç eksilmemektedir. Roman boyunca ona katlanmamızı sağlayan tek şey, Austen'in onu giderek daha fazla gülünç durumlara düşürüp, neredeyse bir komedi kahramanı haline getirmiş olmasıdır. John Dashwood romanda, Jane Austen'in yakından tanıdığı ve düştükleri komik durumlara acı acı güldüğü para-göz insanları temsil eder. Hem para-göz hem de aptal olarak yaratılmasındaki amaç, ondan nefret ederken, ona aynı zamanda gülüp geçebilmeyi sağlamaktır. Bunu hem Austen, hem de Elinor yapar¹¹⁴.

Fanny Dashwood ise, kocasından daha bencil ama aynı zamanda daha zekidir. Yazarın kendi ifadesiyle belirtmek gerekirse, kocasının bir "karikatür-kopyası"¹¹⁵dir. Dashwood kardeşler ve Mrs. Dashwood'a karşı olan acımasız tutumu, kocasının onlara yapmaya hazırlandığı her türlü iyiliği, uydurma bir sebeple önlemeye çalışması, annesini Edward'a karşı kıskırtması, Elinor ve ailesinin durumlarının düzelmemesi için elinden geleni yapması, onları her fırsatta küçümsemesi, Lucy ve Anne Steele'e karşı olan acımasız tutumu, ona olan nefretimizi giderek artırmakla birlikte, bu kadar maddeci bir insana gülmeden de edemeyiz. Kızı Fanny bencilliğin karika-

türü ise, Mrs.Ferrars da kibrin karikatürüdür. Jane Austen, Mrs.Ferrars'ın Edward ve Elinor'a bir türlü ısınmazken, Robert ve Lucy'ye çok bağlandığını söyleyerek, romanın sonunda bu karaktere karşı olan alaycı tutumunu biraz daha sertleştirir ve bu karakteri, kibri ve bencilliği yüzünden yargılar.¹¹⁶

Lucy Steele, Jane Austen'in yergi yoluyla eleştirdiği, adeta yerin dibine batırdığı birkaç karakterden biridir. Kendi çıkarı için yapamayacağı şey olmayan bu genç kızın asıl yüzünü yalnız Elinor görebilmiştir; Mrs.Jennings için Elinor, gelmiş geçmiş en iyi kalpli kızdır. Sir John onu müthiş güzel olarak tanımlar ve çok iyi huylu ve yumuşak başlı olduğunu söyler. Marianne'e göre ise, terbiyesiz ve sıkıcı bir tiptir.¹¹⁷ Güzel bir yüze sahip oluşunu toplumda daha iyi bir yer edinebilmek amacıyla kullanmakta bir sakınca görmeyen Lucy Steele, bu yönüyle Thackeray'nin Bekey Sharp'ına benzer.

Elinor Dashwood, romanın merkezini oluşturur. Başlangıçta, 19 yaşında bir genç kız olarak, annesine öğütler vermek, romantik ve duygusal kızkardeşi Marianne'in akıllanması için çabalamak gibi davranışları okuyucuya biraz fazla bilgiççe gelse de, bu durum Austen'in gözünden kaçmaz ve birkaç küçük espriyle Elinor'u daha gerçek ve sevimli hale getirmeyi başarır. Elinor'da, akılcılık ve duygusallık, duygu ve düşünce, birbirini tamamlar. Marianne aşırı duygusallığın olumsuz yönlerine örnek teşkil ederken, Elinor, dozajı iyi ayarlanmış duygusallığa güzel bir örnektir; duygularını kontrol altına almıştır, davranışlarını dizginleyebilmektedir, prensiplerinden ve haysiyetinden ödün vermeden, diğer insanlarla olan ilişkilerini sürdürebilmektedir. Böylelikle oldukça güçlü ve dengeli bir karaktere sahip olmayı başarabilmiştir¹¹⁸. Ve belki de bu yüzden, mükemmel insan karakterine en çok yaklaşabilme özelliğine sahip olmuş bir kahraman olarak, romanda en az hata yapan, bu nedenle de en az komik duruma düşen

karakter o dur. Austen'ın hicvine en çok hizmet eden de, iğneleyici gözlem gücüyle, yine Elinor'dur.

Mrs.Jennings, meraklılığı ve dedikoduculuğu ile, romanın en komik karakterlerinden biridir. İlk tanıştıklarında, pataatsızlığı ile Elinor ve Marianne'in canını sıkan Mrs.Jennings'in, özellikle Londra'daki davranışlarıyla puan kazandığını söyleyebiliriz. Çünkü beraberinde Londra'ya getirdiği Marianne ve Elinor'a çok içten davranır, Marianne'in kaptislerine sabırla dayanır; Edward'ın mirastan çıkarılmasını şiddetle eleştirir. Böylece, romanın sonlarına doğru hala komik kalmakla beraber, giderek daha saygınlığı da gözden kaçmaz¹¹⁹.

Sir John ve Lady Middleton, huyları ve davranışları birbirine pek benzemeyen bir çift oluşturdıkları halde, bu karı-kocanın tek benzer yanları, her ikisinin de "kabiliyetsiz ve zevksiz"¹²⁰ olmasıdır. İnsanları eğlendirmek gibi bir hobi-leri olan bu iki yardımcı-karakter, konukseverliklerinde öylesine abartılıdır ki, onlarla ilgili yergiler, romanın komik unsurlarına önemli ölçüde katkıda bulunur. Sir John, insanları yargılamak, sporla ne kadar ilgilendiklerine göre karar verir; karısı için ise, şımarık çocuklarına en çok yakınlık ve sabır gösterenler, en iyi insanlardır. Yalnızlık ve sükunetten nefret ettiği, sık sık kalabalık toplantılar düzenlemesi ve bu tür toplantılara katılmak için can atmasından belli olan Sir John için en mutlu anlar, misafirlerine ikramda bulunduğu anlardır. Lady Middleton da konuk ağırlamaktan hoşlanır, ama kocasına nazaran daha ölçülü ve ciddidir. Sir John'un arkadaş canlılığı, bazen aşırılığa varacak ölçülere ulaşır. Onların bu birbirleriyle başbaşa kalmaktan korkma zaafı romana, kahramanları sık sık biraraya getirme fırsatı yaratması açısından, katkıda bulunmaktadır. Steele kardeşlerin, Fanny'yi olduğu kadar Lady Middleton'ı da türlü

yaltaklanmalarla kendilerine bağlamaları, romanda pek çok, iğneleyici olduğu kadar, komik ortamın ortaya çıkmasına fırsat yaratmaktadır¹²¹, iki kardeşin, Lady Middleton'ın "sevgili !" çocuklarına gösterdikleri aşırı ilgide olduğu gibi...

Mrs.Jennings'le birlikte Anne Steele de, kullandığı abartılı dille dikkat çeker. Kızkardeşi Lucy gibi o da, başkalarına, özellikle de çevrelerindeki varlıklı insanlara yaltaklanarak yaşaması dolayısıyla, pek çok komik sahnenin yaratıcısıdır. Patavatsız konuşmalarıyla, Lucy'nin titizlikle gizlemeye çalıştığı fakirliklerini sık sık ağzından kaçırarak, Austen'in olduğundan farklı görünenlerle alay etmesine yardımcı olur. Bu saf-patavatsızlığı ile fevkalade komik olan Anne'in romanda bulunuşunun asıl sebebi ise, aptallığı ile olay örgüsüne önemli bir katkı sağlamasıdır;çünkü, Lucy'nin sırrını (Lucy'nin,Fanny'nin kardeşi Edward'la evlenme planını) Fanny Dashwood'a boş bulunarak ağzından kaçırmaması, Edward'ın mirasdan men edilmesine sebep olacak, böylece olayların değişik bir akış içerisinde girmesi sonucunu ortaya çıkaracaktır¹²².

Robert Ferrars ise, tam bir karikatürdür. Zevkli olmakla övünür, sanat ve mimari konusunda kendisini uzman olarak görmektedir. Onu yaratarak Austen, dönemin züppelerini eleştirmeyi amaçlıyor olmalıdır. Mr. ve Mrs. Palmer da birer karikatür görünümündedirler. Onların görevi de diğer yardımcı-karakterler gibi, olay örgüsünün akıcılığını sağlamakla birlikte, romana az-çok neşe katmaktır. Birbirlerine hiç uymayan, taban tabana zıt davranış ve alışkanlıkları olan bu çift, komik unsurların artmasına katkıda bulunurlar. Karısından hiç de hoşnut olmayan Mr.Palmer'ı, Pride and Prejudice'in Mr. Bennet'i ile özdeşleştirmemekte elde değildir.

Toplumda gözlemekten tedirgin olduğu yanlışlıklara

parmak basarak bunlardan vazgeçilmesini sağlamayı amaçlayan Austen'ın, bu emeline en çok yaklaştığı eserlerinden biri de, Sense and Sensibility' dir.

Pride and Prejudice

Pride and Prejudice, Austen'in şaheseri değilse bile, böyle olduğunu düşünenlerin sayısı da az değildir. Sense and Sensibility ve Pride and Prejudice arasında, ikisinin de Austen'in sanat hayatının ilk dönemlerinde ortaya konduğunu gösteren benzerlikler vardır. Örnek vermek gerekirse, hem Elinor Dashwood hem de Elizabeth Bennet sağduyu ile hareket ederler ve her ikisi de dünyayı eleştiren gözlerle görürler. Mrs.Dashwood'un dediği gibi nasıl Elinor "iyiliklerden çok kötülöklere dikkat ediyor"¹²³ sa, Elizabeth de kendi duyguları hakkında konuşurken, "Dünyayı tanıdıkça, hayal kırıklığına uğruyorum..."¹²⁴ der. Bu iki roman arasındaki diğör bir önemli benzerlik de, Marianne'in en büyük hatalarından biri görünüşe aldanmakken, Pride and Prejudice adlı romanın orijinalindeki isminin Görünüşe Aldanmak olmasıdır; aynı zamanda, Marianne gibi Jane Bennet de katıksız bir duygusallıkla çepeçevre sarılmıştır; ama bu iki karakterin arasında, birtakım farklılıklar olduğu da muhakkaktır. Mr.Bennet de, Sense and Sensibility'deki Mr.Palmer'a çok şey borçludur. Mr.Palmer az konuşan, herkesle alay eden bir tavır takınan, ve "güzelliğe aldanıp, aptal bir kadınla evlendiğini"¹²⁵ kabullenmiş bir tiptir; Pride and Prejudice' de aynı özellikleri Mr.Bennet taşımaktadır; o da "gençlik ve güzelliğe vurulup"¹²⁶, Mrs.Bennet'le evlenmiştir ama bu evlilikten hoşnut olduğu söylenemez¹²⁷.

Hiç kimse, Pride and Prejudice'de Elizabeth'in, kızkardeşinden daha az bir değişim süreci içerisine girdiğini söyleyemez. Ayrıca, olay örgüsü geliştikçe iki kızkardeş öylesine özdeşleşirler ki, aynı noktada olayın asıl kahramanı bu görünmez karakterdir. Elizabeth de, Elinor gibi, kızkar-

deşinden daha fazla gözlem yeteneğine sahiptir. Elizabeth romanda, bir bakıma, Jane Austen'ı temsil eder. Elizabeth'le başlayıp, Mary Crawford ve Emma ile devam eden tiplerinde yazar, bu karakterlerinin soğukkanlı sağduyularını gide- rek ince bir ölayla bezenmiş gözlem yeteneğine dönüştürür; bu yeteneğin asıl sahibi ise Jane Austen'ın ta kendisidir. Austen gibi Elizabeth de, o keskin zekasıyla, gözlemlediği nesne ile kendisi arasına bir sanat çizgisi çizerek, bu çiz- ginin ardından ince bir alayla süslü gözlemlerini yapmakta ustadır. Çarpıklıkları görmekte, onlarla gizli gizli alay edip, dudak altından gülmekte çok başarılıdır; mantıksız, saçma-sapan davranışlar ne zaman rastlasam beni güldürür, der. Elizabeth'in yaratıcısının yakınlarına ve dostlarına yazdığı mektuplarda da benzer ifadelere rastlarız¹²⁸.

Elizabeth'in bu inceden inceye alay etme yeteneği, ba- basında karikatürize edilmiştir. O da kızı gibi çarpıklık- lara, saçmalıklara karşı duyarlıdır, ailesinde olup biten hatalı davranışların farkındadır ve bunlara gülmekle yeti- nir. Roman boyunca onu, dünyadan elini eteğini çekmiş bir şekilde yaşarken izleriz. Çalışma odasının kapısı onu dış dünyadan ve ailevi sorunlardan ayırır, bazı zor kararlar alıp, görüşlerini ileri sürmekle kaybedeceği fırsatı, ses- sizce gözlemleme fırsatını verir. Herhangi bir konuda karar vermeye veya görüşünü ileri sürmeye zorlanınca da, alaycı ve iğneleyici sözlerle hem işin içinden sıyrılır, hem de doğru yolu gösterir; Lydia'nın Brighton'a gidip gitmemesi konusunda karar vermeye zorlanınca, hiciv dolu şöyle bir yorum yapar : "Lydia'nın şu halinden daha kötü olmasına imkân yok. Daha kötüleşirse onu ömrünün sonuna kadar tımar- haneye kapatmamız gerekiyor demektir"¹²⁹. Zaten Mr. Bennet'in romandaki görevi inceden inceye alay etmekten başka birşey değildir; romanın ilk bölümünde de Lizzy'i bu konuda çırağı ilan eder. Bu iki kahramanın başına roman boyunca ne gelir-

se, Jane Austen'in kendisi de, roman bitene kadar, aynı safhalardan geçer. Bunu bilmek, Pride and Prejudice' i ve onu izleyen diğer romanı (Mansfield Park) anlayabilmek için önemlidir. Mr.Bennet ve Elizabeth'in kişiliğinde, asıl Jane Austen'in kendisi, romanlarında ne ölçüde ince alaya yer vereceğine karar vermiş olmaktadır¹³⁰.

İnsanın diğer insanları hicvedebilmesi için, onlardan farklı olması gerekir. Elizabeth romanda hep, çevresindeki insanlardan üstün niteliklere sahip olarak karşımıza çıkar. Hem gururlu, hem de biraz önyargılıdır. Caroline Bingley, Elizabeth'in "biraz küstah ve kendini beğenmiş"¹³¹ olduğunu söylerken, pek de yanıldığını iddia edemeyiz. Biraz kendini beğenmiş olduğunu, Elizabeth'in kendisi de kabullenmektedir; Netherfield'da Bingley'in kızkardeşleriyle tanışır tanışmaz onlardan hoşlanmaz. Ve kızkardeşine hastalığı sırasında gösterdikleri ilgi dışında, "onlardan hoşlanmamaya"¹³² devam eder. Gerçekten de, hoşlanmamak Elizabeth'in hoşlandığı huylarından biridir. Onun sanat anlayışının temelinde, dünyayı tanıdıkça hayal kırıklığına uğramak felsefesi yatmaktadır¹³³. Dünyaya eleştiren gözlerle bakmak, hatalı davranışları hemen farketmek, yaratıcısı gibi, onun yapısında da vardır; ancak, asıl sanat bu hoşnutsuzluğu açıkça dile getirmeyip, küçük imalar ve işnelemelerle hissettirmektir; işte bunu hem Elizabeth, hem de Austen başarmıştır.

Austen, Elizabeth'in kendini diğerlerinden üstün görmesini, kızkardeşleri ve annesine tepeden bakmasıyla örnekler. Netherfield'daki baloda Mary şarkı söylerken yerin dibine geçer. Annesinin davranışlarına baktıkça utanç ve sinirden kızarıp bozarır¹³⁴. Aslında, ailesi ile birlikte bulunduğu her ortamda utanç içerisindedir; "annesi yine bir pot kıracak diye"¹³⁵ her an korkuyla bekler. Bu pot kırma sözünü onun ağzından sık sık duyarız; Baloda, "ailesi pot kırmak için hususi karar alsalardı, şimdi olduklarından daha başarılı olamazlardı"¹³⁶ diye geçer aklından¹³⁷.

Ancak, Elizabeth'in bu kendini beğenmişliği, yaptığı hataları farketmesiyle yok olur ve giderek, kendini hayal kırıklığına uğratan yeryüzüne dönmek zorunda kalır; ayakları yere basar. Aslında, romanın başlarında, Netherfield'da ayakları çamur içinde karşımıza çıktığında, hiç de kendini beğenecek durumda değildir. Annesine Darcy ile asla dansetmeyeceğini söylediği halde, daha sonra onunla danseder. Darcy'ye "seninle tanıştıktan kısa bir süre sonra, evlenmeye razı olacağım en son erkeğin sen olduğunu düşünmeye başlamıştım"¹³⁸ der; ama daha sonra da çevresine tepeden bakıp, gizli gizli alay etme huyundan fedakarlık ederek, Darcy ile evlenir¹³⁹.

Pride and Prejudice de diğer romanlar gibi, komik sayılabilecek bir sonla biter. Romanın kahramanı genç kız, kendini sevgilisinin kollarına atar. Aslında böyle bir sonu Austen kasten hazırlamış gibidir. Böyle bir sonu hazırlamasının sebebi, Northanger Abbey'de Gotik romanı eleştirdiği gibi, hep mutlu sonla biten romanslarla alay etmek olmalıdır. Sense and Sensibility'de dört kahramanın birden evlenip mutlu sona ulaşması da, böyle bir hicvi aklımıza getirir. Austen'in romanlarında ayrıca, aniden gelişen olaylara tanık oluruz; Sense and Sensibility'de, Edward'la Elinor'un aniden ortaya çıkan evlilikleri gibi. Bu tür ani olaylara Austen, acemilik dönemlerinde, biraz komik bir ortam yaratabilmek için yer verirken, giderek bunu alışkanlık haline getirir. Bu tür olaylara artık güldürmek amacıyla değil de, karakterlerin ruhsal hayatlarındaki büyük değişikliklerin bir sonucu olarak yer verilmeye başlanır¹⁴⁰.

Pride and Prejudice'in ilk bölümü tam bir komedi ile başlar. Romanın herkesçe sevilen açılış cümlesinde Austen, ince bir alayla, incelediği toplumda, ana-babaların kızlarını evlendirecek zengin bir koca adayını dört gözle ara-

dıklarını hiciv yoluyla dile getirir. Mrs.Bennet bu tür annelerin abartılı bir örneğidir; ayrıca roman boyunca, aynı konuda titizlenen Mrs.Long ve Lucaslar'ın da adı geçer¹⁴¹. Açılış bölümündeki diyalog, taşıdığı ince ölaylar ve Mr.Bennet'in sade ama imalı sözleriyle, doyumsuz güzeldir. Bölümün sonundaki Mr.ve Mrs.Bennet'in tasvirleri, insanı kahkahalarla güldürecek kadar komiktir:

"Mr.Bennet, işlek zeka, ince alay, içine kapanıklık ve kapristen meydana gelmiş öyle garip bir bileşimdi ki, karısının onun kişiliğini anlamasına yirmi üç yıl yetmemişti. Mrs.Bennet'i anlamak ise o kadar zor değildi, zira, anlayışı kıt, bilgisi az, dakikası pek dakikasına uymayan bir kadındı. Hayatından hoşnut olmadığı zaman kendini sınırlı sanırdı. Tek amacı kızlarını evlendirmektir; avuntusu ise dostluk, gezmek ve dedikodu"¹⁴².

Austen'ın paraya ve güzelliğe verilen önemi hicvettiği bölümde, kahramanların saçma-sapan görüşleriyle alay edilir. Austen, "Dansetmekten hoşlanmak aşık olmaya doğru atılmış bir adım olarak kabul edilirdi"¹⁴³ der, ve ekler; "Mr.Bingley'in aşık olması konusunda gayet parlak umutlar beslenmeye başlandı"¹⁴⁴. Bütün bu sözlerde, kahramanların, dolayısıyla tüm insanların, saplantılarını iğneleyen bir dille eleştirmenin belirgin izleri vardır¹⁴⁵. Elizabeth ve Darcy'nin duygusal romanlarda olduğu gibi birbirlerine ilk görüşte aşık olmamaları, o zamana kadar okuyucunun hiç alışık olmadığı bir durumken, Darcy'nin zengin, soylu ve yakışıklı olması sebebiyle, Elizabeth'e tepeden bakması ve onunla dansetmeyi reddetmesi, ama buna rağmen, sonunda Elizabeth'in güzelliğine kendini kaptırması da, eserde hicvedilen bir başka toplumsal hatayı okuyucuya şiddetle hissettirir.¹⁴⁶ özellikle o dönemde ve her dönemde-insanları pençesine almış olan sınıf ayrımını...

Elizabeth'in, başkalarını çok dikkatli bir gözle inceleme ve hatalı yönlerini gördükleriyle, belli etmeden de olsa, gizlice alay etme huyuna en güzel örneklerden biri, Charlotte'un evlilik konusundaki düşüncelerine gülüp geçmesidir. Ama Charlotte daha sonra bu düşüncelerini aynen yürürlüğe koyunca, birkaç kere daha olduğu gibi, bu defa da yanıltığını anlar ve hayal kırıklığına uğrar¹⁴⁷.

Mrs. Bennet'in, Lydia'nın Wickham'la kaçmasına sebep olan imalı sözleri, kızları için düşündüğü evlilik planlarını gizliden yürütmeyi başaramamasına, işleri yüzüne gözüne bulaştırmasına komik bir örnek teşkil eder : "Mesela yıllık geliri beş, altı bini bulan genç, yakışıklı bir albay çıkarsa da kızlarımdan birine talip olsa, herhalde geri çevirmem"¹⁴⁸.

Bingley kardeşlerin Jane'i, önyargılı bir şekilde, aşağılarcasına incelemeleri, Elizabeth'in gözünden kaçmaz. Zaten Austen, bu tür hatalı davranışları Elizabeth'in ağızından eleştirmeyi yeğlemektedir. Elizabeth bir keresinde şöyle der : "Ama bütün insanlar zamanla o kadar değişirler ki, onlarda daima yepyeni şeyler gözlenebilir"¹⁴⁹.

Elizabeth'in sözlerinde, gizli de olsa insan yapısına yönelik bir hicvi hissetmekten kendimizi alamayız. Bu tür bir eleştirinin asıl düşünürü ise, elbetteki Elizabeth değil, yazarın kendisidir. İnsanların sürekli değişme özelliklerinin en güzel örneğini de, aslında yukarıdaki sözlerin sahibesi, önyargılarını atmaya öğrenip değişen Elizabeth vermiştir. Böylece Austen, belki de en çok sevdiği karakteriyle hicvin, ince alayın, başka bir deyişle kibar yerginin, en güzel örneğini vermiş olmaktadır. Romanda, ideale en yakın bir kişiliğe sahip olan Darcy bile hata yapmış, ailelerinin alt sınıftan gelmesinin, Elizabeth ve Jane'in iyi bir evlilik yapmalarına engel olacağını sanırken hatalı davrandığını anlayarak değişmek zorunda kalmış; Elizabeth'e evlenme teklif

edecek kadar büyük bir değişim göstermiştir. O halde, eserde değişkenliği ile alay edilen bir başka karakter de Darcy'dir.

Mr.Collins'in Lady Catherine'i ve kızını övdüğü bölümde, Mr.Bennet'in Collins'e böyle nazik iltifatları onlara anında, içinden gelerek mi söylediğini, yoksa önceden mi hazırladığını sormasında espriye saklı ağır bir yergi vardır; Allah'tan, esprinin güzelliğinden Mr.Collins bu yerginin farkına varmaz¹⁵⁰. Bu sahnede Mr.Bennet, Collins'in dalkavukluğu ile oldukça eğlendirici bir üslupla alay eder durur.

Komik unsurları ağır basan bir başka sahne de,Elizabeth'le Mr.Collins'in baloda birlikte dansettikleri bölümde karşımıza çıkar. Mr.Collins dans ederken devamlı hata yapıp,sonra da özür dileyerek, ancak karikatürlerde görebileceğimiz kadar komik durumlara düşer ve Elizabeth'i utandırır. Aynı bölümde, Elizabeth'i düştükleri komik durumlarla utandıran bir de ailesi vardır; Mary gereğinden fazla ve abartılı şarkı söyler, Mr.Bennet onu susturmak için araya girer ama,amacını çok fazla belli eder, Mrs.Bennet Jane ile Bingley arasındaki ilişkiden söz ederken sesini gereksiz yere yükseltir; Mr.Collins'in kendini komik bir gösterişle Darcy'ye takdim etmesi de, bardağı taşıran son damla olur¹⁵¹. Bennetler'in içine düştükleri bu gülünç durumu dışarıdan seyrederken gülmek elde değildir.

Mr.Collins'in Elizabeth'e evlenme teklif ettiği bölümde, okuyucu aynı ölçüde keyiflendirir. Elizabeth tarafından reddedildikçe şaşırarak Collins'in, Elizabeth nazlanıyor diye düşünüp soğukkanlı ve asil davranmaya çalışarak teklifini yenilemesi, Mr.Collins'in aptallığı ve anlayışsızlığının hicvedilmesi bakımından önemlidir. Jane Austen'ın hicvine güzel bir örnek teşkil eden bu olay, tamamıyla yermek amacıyla esere yerleştirilmiş olmalıdır: aptal bir rahip, kendini Romeo

sanmaktadır. Romantik olmaya bir rahipten daha fazla hakkı olan Elizabeth ise, romantik olmadığına diretmektedir¹⁵².

Mrs.Bennet'in, kızının bu cazip teklifi reddetmesine karşı tepkisi ve kızını, "çok dik kafalı, başına buyruk bir kız"¹⁵³ olarak tanımlaması; Mr.Bennet'in, olayı her zamanki alaycı tavrıyla, karısını ve kızını "sevgili"! kütüphanesine çağırarak çözmeye çalışması, romanın komik unsurlarına birer örnek daha teşkil ederler. Mr.Bennet'in, karısının tepkisine karşı kızını savunan sözlerinde gizli bir alay yer etmiştir. Karısının aptallığı ve bencilliği ile, her zamanki gibi alay eder. Bütün bu olayların gelişmesiyle birlikte, Jane Austen da iki komik karakteri sayesinde, komedi açısından, çok başarılı adımlar atmış olmaktadır: Mr.Collins ve Mrs.Bennet, aralarında adeta anlaşarak, Elizabeth'e karşı tavır alırken, oldukça komiktirler. Tam bu sırada Charlotte'un olaya karışmasında da, Mr.Collins'in dikkatini kendi üzerine çekmesi ve Elizabeth'in rahatlamasını sağlaması bakımından, hicivsel bir yan bulunmaktadır.Mrs.Bennet'in kızını eleştiren uzun ve saçma konuşmasına gülmek de elde değildir¹⁵⁴.

Mr.Collins'in bu sefer de Charlotte'a olan aşkını itiraf etmek üzere, "ateşli ve bağımsız"¹⁵⁵ olarak Lucaslar'a gidip, Charlotte'un "ayaklarına kapanması"¹⁵⁶, Jane Austen'in Collins' üzerindeki hicvini biraz daha ağırlaştırarak, onu yermeye başladığını gösterir. Bu bölümde Austen, belki de en ağır ve gerçekçi yergilerinden birini yapmaktadır; Collins'in aptallığı tamamen ortaya çıkmış, Charlotte'un, evliliği sırf maddi çıkarları için düşündüğü iyice açıklığa kavuşmuştur¹⁵⁷.

Elizabeth'in, Lady Catherine'in zenginliği, huysuzluğu ve duygusuzluğu ile adeta alay ettiği bölümde, Lady Catherine kendisine kaç yaşında olduğunu sorduğunda verdiği iğneli cevap, böyle küstahça verilen karşılıklara alışık olmayan Lady

Catherine'i şaşırtır. Romanda önceleri zararsız olarak tanıdığımız, ama maskesi daha sonra düşen karakterlere verilecek en güzel örnek ise, Sir William'dır. Lady Catherine'e yapılan ziyaret sırasında, onun şatafat ve zenginliğe karşı olan zaafı, mizahi bir anlatımla ortaya konur¹⁵⁸.

Jane Austen, Mr.Bennet'i, "eline geçen fırsatı nimet bilen, gerçekten filozof yaratılışlı bir adam"¹⁵⁹ olarak değerlendirirken, aslında onu şiddetle yermektedir; ne Bennet'ler gibi yalnızca aşk uğruna, ne de Collins'ler gibi yalnızca maddi çıkarlar yararına evlilik yapılamayacağını anlayan Elizabeth, bu konuda yazarla en yakın görüşe sahip olan karakterdir¹⁶⁰.

Yazarın, dar görüşlü insanların bencillik ve kötülüğünü yermekte en usta olduğu bölümlerden biri de, Miss Bingley'in dedikodu yapan kadınlara örnek gösterildiği, ne kadar kıskanç olduğunun gözler önüne serildiği bölümdür¹⁶¹.

Lydia, kız kardeşlerine koca bulmak için Brighton'ın ideal bir yer olduğunu söylerken, bilinçsizce de olsa, yazarın karakterlerinin ağzından yaptığı gizli hicve alet olur; bu yolla Austen döneminin evlilikle ilgili yargılarından birini daha yermiş olmaktadır¹⁶².

Wickham'ın yaptığı hataları ve yanlış davranışları anlatırken de Austen, hiciv ve kinaye kullanımının en başarılı örneklerini vermeye devam eder¹⁶³.

Lady Catherine'in, tüm çabalarına rağmen Darcy ve Elizabeth arasındaki evliliği engelleyememesi, aksine oluşmasına bir bakıma katkıda bulunması kendi kazdığı kuyuya düşmesi esprisini getirmektedir. Önce Elizabeth'e sonra da Charlotte'a kur yaparak, romanın komikliğini artıran Mr. Collins'in, Mr.Bennet'e yazdığı ve içinde kızının Darcy ile evlenme haberini kutlamakla birlikte, Lady Catherine

bu habere memnun olmadığı için, evliliğin gerçekleştirilmemesi konusunda uyarıda bulunduğu mektup, Jane Austen'ın hicvi, yani gizliden gizliye alay etmeyi ne kadar çok sevdiğini bir kere daha göstermesi bakımından önemlidir¹⁶⁴.

Babasının biricik kızı olan Elizabeth, onun nükteli ve kurnaz zekasından pay almış tek kızkardeşidir. Çok güçlü bir mizah yeteneği olan Elizabeth, bu yeteneğini, Mr.Darcy'nin baloda kendisine karşı olan kaba davranışlarını alaya alacak kadar ileri götürür. Yazar da bize onu, neşeli, canlı ve alaycı biri olarak tanıtır. Ama alay ettiği şeyler iyilik ve güzellikler değil, aptallık ve saçmalıklardır. Önyargılı olması ve herşeye fazlaca eleştiren gözlerle bakması ise onu romandaki en önemli kadın kahraman olduğu halde, yine de bazen komik durumlara düşürmüyor değildir. Elizabeth, sersemlikler ve saçmalıklarla her fırsatta alay ederim derken, bir bakıma, romanda Jane Austen'ın sözcülüğünü yapmaktadır; çünkü tıpkı Elizabeth gibi Austen da insan mizacına karşı oldukça duyarlıdır. Onun bu duyarlı komedi anlayışı, insanların sersemlik, saçmalık ve havailiklerine, yarattığı karakterlerde yer vermesini sağlamıştır. Bu tür karakterlere örnek olarak Mrs.Bennet, Mr.Collins ve Lydia verilebilir. Elizabeth'in, dolayısıyla da Jane Austen'ın yaptığı şey, bu karakterlerin saçmalık ve sersemliklerine, gazla acımasız ve kaba olmadan, gülmekten başka birşey değildir¹⁶⁵.

Aslında Elizabeth, Sense and Sensibility'deki gibi roman boyunca bir değişim süreci içerisindedir ve sonuçta kızkardeşi Jane'e oldukça benzeyen bir görünüm kazanır; Elinor'un, kızkardeşi Marianne'in duygusallığına giderek yaklaşmasında olduğu şekilde... Öyle ki, Pride and Prejudice'in sonunda Elizabeth, dünyaya artık eleştirip gizli gizli alay eden gözlerle değil, başına gelenlere razı olmuş, kaderci gözlerle bakmaya başlar. Herşeyin onu hayal kırıklığına uğrat-

masına bir son vermiştir. Başlangıçta Elizabeth, acı yönleri çok olsa da, tatlı yönleri de olan gerçek dünyada yaşamak yerine eleştiren gözlerle bakıp yerdiği, gizliden gizliye alay ettiği kendi dünyasında yaşamayı yeğlemektedir; önyargısı da buradan kaynaklanmaktadır. Ancak, daha önce de vurguladığımız gibi, eleştirmeyi ve alay etmeyi, mutlu olmak uğruna, giderek terketmeye başlar; ve roman mutlu sonla biter. Ama artık o en küçük bir hatayı bile gören gözler yok olmuştur¹⁶⁶.

Çevresindeki insanlardan daha üstün özelliklere sahip olması Darcy'yi yalnızlığa iterken, bunun doğurduğu sonuçlar onun hem çok ciddi ve gururlu, hem de oldukça komik görünmesine sebep olur¹⁶⁷. Romanda Darcy ile ilk karşılaştığımızda, o da Elizabeth gibi kendini diğer insanlardan farklı ve üstün görmektedir. Düşünceleri bakımından aralarında büyük bir benzerlik vardır. Darcy de Elizabeth kadar gururludur. Nasıl ki Elizabeth herşeye eleştiren, alaycı gözlerle bakıyorsa, Darcy de Elizabeth'e "yalnızca elestirmek için"¹⁶⁸ bakmaktadır; dünyaya da öyle. Bingley ondan dansetmesini isteyince, "kızkardeşlerin dansta, salonda da başka tek bir kız yok ki onunla dansa kalkmak benim için ceza olmasın"¹⁶⁹ der. Romanın başlarındaki Elizabeth gibi o da dansetmeye henüz hazır değildir. Ancak, Austen'ın yöntemini anlayabilmişsek, Darcy'nin de Elizabeth gibi, iki safhadan geçerek bir değişime uğrayacağından eminizdir. İlk safhada, gururu yüzünden Elizabeth'i incittiğinin farkına varır ve ona evlenme teklif eder; ama aslında bu safhada henüz ikisi de evliliğe hazır değildirler. İkinci safhada ise, Darcy Elizabeth'le evlenmeyi, ailesinin uygunsuzluğuna rağmen, gerçekten istemektedir¹⁷⁰.

Bennet ailesinin en güzel kızı olan Jane, kimse için

kötülük düşünmeyen, akıllı uslu bir genç kızdır. Onun bu meleksi özellikleri, normal insanların arasına girdiğinde, olağanüstülükten doğan bir komikliği de, beraberinde getirir¹⁷¹.

Çoğu zaman şakacı olamayacak kadar kötümser olan Mr. Bennet, pek çok iğneli ve imalı sözle, okuyucuyu güldürmekten de geri kalmaz. Hatalı bir evlilik yaparak hayal kırıklığına uğramış, çareyi kütüphanesine saklanmakta bulmuştur. Ailesi ile birlikte olduğu zamanlarda da, cahil karısıyla ve kızlarıyla alay etmekten, onların davranışlarına gülmekten başka bir işe yaramaz. Sık sık kullandığı anlamlı sözlerle, Austen'ın hiovine en fazla katkıda bulunan karakterlerden biridir; Mr. Bennet ve Elizabeth zeki, mizah dolu, espri yüklü ifadeler kullanmakta birbirleriyle roman boyunca adeta yarışır¹⁷². Mr. Bennet'in o karamsar kütüphanesinden çıkıp, ailesi ile şakalaştığı ender olaylara bir örnek, Mr. Bingley'i ziyarete gittiği halde, bunu ailesine söylemeyip onları, özellikle de bu konuya çok önem veren Mrs. Bennet'i, meraklandırmasıdır. Bu arada Kitty'nin öksürüğü ve Mary'nin öğrenme kapasitesi ile imalı bir tarzda alay etmekten de geri kalmaz¹⁷³.

Mr. Collins romanda, bir karakterden çok bir karikatür olarak bulunur. Cennete gitme yolunda ilerlerken, dünyada da kendi küçük krallığını kurma çabası içerisindedir; yer-yüzündeki tanrıçası da Lady Catherine'dir. Elizabeth, Collins hakkında "o kibirli, kalın kafalı, bencil ve aptaldır... ve onunla evlenecek olan kız da akılsızdır"¹⁷⁴ derken, Mr. Collins'in çok güzel bir tasvirini yapmaktadır. Ancak, Mr. Collins'in romanda bulunmasının asıl sebebi komik olması değil, Jane Austen'ın psikolojik analizlerinde ona da gerek duyulmasıdır. Elizabeth Mr. Collins'le evlenmeyi reddederek, maddi çıkar evliliğine baş kaldırmış olmaktadır¹⁷⁵. Collins, aşırı resmi davranışları, gösterişe kaçan hürmetkarlığı ile,

oldukça komiktir. Bencilliği de, Mr.Bennet'in eleştiren ve alay eden gözünden kaçmaz. Onun kişiliği aslında ta baştan, Bennetler'e ziyaretlerine geleceğini bildirdiği mektupta kullandığı üsluptan anlaşılabilir. Elizabeth, böyle bir mektup yazan kişi "mutlaka tuhaf bir insandır"¹⁷⁶ diye düşünür. En komik yanlarından biri de, vakarlı ve saygılı görünmeye çalışırken, aynı zamanda bencilliğini gizleyememesidir. İlk önce Bennet kardeşlerin hepsine hayran olduğunu söylerken, daha sonra, Elizabeth'e o şaşaalı ama aynı ölçüde komik evlenme teklifini yapar. Mr.Bennet'in de belirttiği gibi Collins, oldukça gülünçtür. Sınıf farkına çok önem verdiği, kendisinden yüksek bir tabakaya mensup olan Lady Catherine'i göklere çıkarmasından bellidir. Kendisi bir din adamıyken, dünya malına olan düşkünlüğünden doğan zıtlık, giderek daha komik bir karikatür haline gelmesine neden olur¹⁷⁷.

Jane Austen'ın komik karakterlerinin en önemlilerinden biri de Mrs.Bennet'dir. Oldukça huysuz ve çıkarıcı olan bu kadın, yazarın yergi ve komedi sanatının bir eseri olarak doyumsuz güzeldir. Onun kendini bir daha hiç toparlayamayacak kadar çok hata yaptığını gören okuyucu, Mr.Bennet gibi ona da gülmekle yetinir¹⁷⁸.

Egoistliği yüzünden gülünç olan Lady Catherine de Bourgh, kendi sınıf üstünlüğü ile kendi başını döndürmüştür. Hep akıl verir; ama bir kere olsun kendisinin de yanılabilceği ihtimali üzerinde hiç durmaz. Herkesin hayatına karışmak, ona kendi doğal hakkıymış gibi gelmektedir. Elizabeth'i küçümseyen sorularıyla bunaltırken, Elizabeth'in verdiği gizli alay yüklü cevaplar, romana ayrı bir komik hava kazandırır¹⁷⁹.

Bu karakterlerin dışında, George Wickham, Darcy ile

tam zıt özellikler gösterip, dış görünüşe önem vermesi ve bencilliği yüzünden Collins'e benzemesiyle komiktir. Lydia Bennet, bencilliği ve kendini beğenmişliği ile annesini andırırken, durmadan gülmesi, cehaleti, tembelliği ve hep evliliği düşünmesi bakımından, romana komik unsurlar katmada küçümsenmeyecek bir rol oynar. Charlotte Lucas ise, evlilik konusunda olduğu gibi, her konuda fazlaca gerçekçi olmasıyla komiktir. Ayrıca, Bingley kardeşler kibirli olmaları, Kitty hep Lydia'yı taklit etmesi, Mary pianoyu bilinçsizce çalması, Mr. Phillips Collins'e olan hayranlığı, Miss de Bourgh devamlı solgun, hastalıklı hali, Colonel Fitzwilliam, Elizabeth'i beğendiği halde, sosyal konumunu korumak için evlenmek üzere zengin birini araması, Mr. Hurst ise tembelliği, yalnızca yemek, içmek ve kumar oynamak için yaşaması yüzünden, alay edilerek eleştirilirler¹⁸⁰.

Romanda Austen'ın baştan beri gizliden yaptığı imalar, alaylar, bütün bu komik olaylar ve karakterler, hep mutlu bir sonu destekleme durumuna gelirler. Bir bütün olarak bakıldığında, roman yalnızca komik değildir elbette, sosyaldir, moral değerleri irdeler ve tabii edebidir de. Ama bu komik unsurları çıkarırsak, romanın çok yavan ve sıkıcı olacağı da bir gerçektir. Pride and Prejudice Austen'ın şaheseri değilse bile, komik unsurları kullanmadaki ustalığı bakımından onu doruğa ulaştıran eserdir.

S O N U Ç

Çalışmamızı tek bir cümleyle özetlemek gerekirse, Jane Austen'in karakterleri, onun önemli bir görüşüne hizmet etmek üzere yaratılmışlardır demek mümkündür : Austen insanla alay eder, ama bunu yapmasının tek sebebi onu ciddiye almasıdır; insanları yakından gözler, ama ne kadar yakından gözlerse, kafası o kadar karışmaktadır-ya da başka bir deyişle, ne kadar yakından tanırse, gördüğü zıtlıklar karşısında o kadar şaşırır¹⁸¹. Bu şaşkınlığını da en iyi komedi dili ile hissettirebileceğine karar verir. Vivas'a göre,

"İnsan denen zıtlıklarla dolu yaratığı tam olarak anlayabilmek için, bu konuda düşünmüş, yazmış olan yazarlardan Augustine, Freud, Dostoevski, Kierkegaard ve Shakespeare'i ve hatta Boas ve Machiavelli'yi bir araya getirip, onların düşüncelerinden faydalanmak, ancak yeterli olur"¹⁸²

Jane Austen da, bu yazarlara azımsanmayacak katkılarda bulunmuştur¹⁸³.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Austen'in komedisi ne Fielding kadar öğretici, ne de Dickens kadar yericidir. Kötü karakterlerini cezalandırmaz, onlar da tüm insanlar gibi günlük yaşantılarını sürdürüp giderler. Austen'in kullandığı yöntem ise, bu tür karakterlerinin hatalarına, Thackeray'nin yaptığı gibi, gülüp geçmektir. Böylelikle, doğru yolu göstermek gibi bir bilgiçliğe düşmeden, hatalı davranışlara parmak basmakla yetinmiş olmaktadır. Tüm bu yönleriyle Austen, sadece 18.yy. İngiliz toplumunun değil, aynı zamanda, insanın kendisinin bir aynası olma görevini yerine getirerek, İngiliz Edebiyatında James Joyce'a kadar

uzanan o görkemli yolun temellerini atan bir kaç "öncü"
den biridir...

Jane Austen belki büyük bir komedyen olmadı; ama,
günlük hayatımızda ne kadar sık, hatalı davranışlarımız-
dan ötürü, gülünç duruma düştüğümüzü göstererek, asıl
amacı olan, okuyucunun yüzünde buruk bir tebessüm yarat-
mayı başardı.

N O T L A R

1. Encyclopedia Britannica, The, Vol.4., s.958.
2. A.g.e., s.958.
3. A.g.e., s.958.
4. A.g.e., s.958.
5. A.g.e., s.958.
"Man is the only animal that laughs and weeps;
for he is the only animal that is struck with
the difference between what things are, and what
they ought to be."
6. MERCHANT, Moelwyn, Comedy, The Critical Idiom,
London and New York 1972, s.2.
"The world is a comedy to those that think, a
tragedy to those that feel".
7. A.g.e., s.78
8. HIZLAN, Doğan, Önsöz "Jane Austen'in Aşk ve Gu-
rur'u", s.3. Çev. Nihal Yeğınobalı, Aşk ve Gurur,
Altın Kitaplar Yayınevi, 1969.
9. A.g.e., s.4.
10. A.g.e., s.4.
11. POLLARD- Arthur, Satire, The Critical Idiom,
New York 1980 s.22
12. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.102.
"I hope I never ridicule what is wise or good.
Follies and nonsense, whims and inconsistencies
do divert me, I own, and I laugh at them whenever
I can".
13. CHEETHAM, Paul, Emma-Jane Austen, Wilture Printing,
Hong Kong 1984, Introduction "Jane Austen's Comic
Range".

14. GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility, Longman York Press, Essex 1980, s.44
15. LIDDELL, Robert, A Treatise on the Novel, Jonathan Cape Thirty Bedford Square, London 1963, s.46
"No, I must keep to my own style, and go on in my own way; and though I may never succeed again in that, I am convinced that I should totally fail in any other."↗
16. A.g.e., s.47.
17. A.g.e., s.47.
18. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.53
"She was a woman of mean understanding, little information, and uncertain temper".
19. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen, The Macmillian Press, London 1972, s.59.
20. GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility, Longman York Press, Essex 1980, s.8.
21. "chain of being"
22. GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility, Longman York Press, Essex 1980, s.8.
23. A.g.e., s.9.
24. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen, The Macmillian Press, London 1972, s.54-55.
"round" characters↗
25. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.110.
"He begged pardon for having displeased her. In a softened tone she declared herself not at all offended; but he continued to apologise for about a quarter of an hour".
26. SOUTHAM, B.C., Critical Essays on Jane Austen, Routledge and Kegan Paul, London 1968, s.83.

27. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen,
The Macmillian Press, London 1973, s.109.
28. A.g.e., s.110.
29. A.g.e., s.111.
30. A.g.e., s.112.
31. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.314
"let me once in my life feel how much I have
been to blame".
32. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen,
The Macmillian Press, London 1973, ss.117-118-119.
33. A.g.e., s.118
34. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.297.
"The mischief of neglect and mistaken indulgence
towards such a girl.-Oh! how acutely did she now
feel it".
35. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen ,
The Macmillian Press, London 1973, s.120.
36. A.g.e., s.121.
<"Jane Austens" "playfulness and fun">
37. A.g.e., s.121.
<"When grave she was very grave...">
38. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.372.
"For what do we live, but to make sport for
our neighbours, and laugh at them in our turn?"
39. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen ,
The Macmillian Press, London 1973, s.121.
40. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen,
The Macmillian Press, London 1973, s.124.

41. WRIGHT, Andrew H., Jane Austen's Novels, Chatto and Windus, Linotype Pilgrim 1953, s.162.
"There are few heroines in fiction whom we love so much, feel for so much, as we love and feel for Anne Elliot".⁷
42. A.g.e., s.164.
43. AUSTEN, Jane, Persuasion, s.101.
"Anne could not but be amused at the idea of her coming to Lyme, to preach patience and resignation to a young man whom she had never seen before; nor could she help fearing, on more serious reflection, that, like many other great moralists and preachers, she had been eloquent on a point in which her own conduct would ill bear examination".
44. WRIGHT, Andrew H., Jane Austen's Novels, Chatto and Windus, Linotype Pilgrim 1953, s.165.
45. AUSTEN, Jane, Persuasion, 12.Bö1.
46. WRIGHT, Andrew H., Jane Austen's Novels, Chatto and Windus, Linotype Pilgrim 1953, s.168.
47. AUSTEN, Jane, Persuasion, 2.Cilt, 11.Bö1.
48. WRIGHT, Andrew H., Jane Austen's Novels, Chatto and Windus, Linotype Pilgrim 1953, s.168.
49. AUSTEN, Jane, Persuasion, 246.
"a strong sense of duty"
50. WRIGHT, Andrew H., Jane Austen's Novels, Chatto and Windus, Linotype Pilgrim 1953, s.169.
51. AUSTEN, Jane, Persuasion, 4.Bö1.
52. WRIGHT, Andrew H., Jane Austen's Novels, Chatto and Windus, Linotype Pilgrim 1953, s.170.

53. AUSTEN, Jane, Persuasion, s.62.
"Yes, here I am, Sophia, quite ready to make a foolish match. Any body between fifteen and thirty may have me for asking. A little beauty, and a few smiles, and a few compliments to the navy, and I am almost man. Should not this be enough for a sailor, who has had no society among women to make him nice ?"
54. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen, The Macmillan Press, London 1973, ss.190-191-192.
55. A.g.e., ss.214-215.
56. AUSTEN, Jane, Persuasion, s.192.
"Prettier musings of high-wrought love and eternal constancy could never have passed along the streets of Bath, than Anne was sporting with...It was almost enough to spread purification and perfume all the way".
57. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen, The Macmillian Press, London 1973, s.216.
58. A.g.e., ss.216-217.
59. A.g.e., ss.218-219-220.
60. A.g.e., s.4.
("great Novel-readers and not ashamed of being so...")
61. A.g.e., s.4.
62. A.g.e., ss.4-5.
63. AUSTEN, Jane, Northanger Abbey, s.243.
"a new circumstance in romance"

64. A.g.e., s.232; başka örnekler için bak.ss.34-131.
"a blow upon sentiment"
65. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen,
The Macmillian Press, London 1973, s.5.
66. A.g.e., s.6.
67. A.g.e., s.7.
68. AUSTEN, Jane, Northanger Abbey, 9.Böl.
69. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen,
The Macmillian Press, London 1973, ss.146-147.
70. AUSTEN, Jane, Emma, s.31.
"guick eye"
71. A.g.e., s.316.
"guick observation"
72. A.g.e., örnekler için bak.ss.298,327,363.
73. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen,
The Macmillian Press, London 1973, s.166.
74. HAYLEY, Barbara, Notes on Emma, York Press,
Hong Kong 1981, s.81.
75. CHEETHAM, Paul, Jane Austen-Emma, Wilture Prin-
ting, Hong Kong 1984, Introduction "Jane Austen's
comic Range".
76. A.g.e., Introduction "Jane Austen's Comic Range".
77. AUSTEN, Jane, Emma, s.248.
"as elegant as lace pearls could make her"
78. A.g.e., s.267.
"Mr.Knigtley Seemed to be trying not to smile;
and succeeded without difficulty, upon Mrs.
Elton's beginning to talk to him".

79. CHEETHAM, Paul, Jane Austen-Emma, Wilture Pringting, Hong Kong 1984, Indroduction "Jane Austen's Comic Range".
80. A.g.e., Introduction "Jane Austen"s Comic Range".
<"haunted with the idea that to those readers who have preferred Pride and Prejudice it will appear inferior in wit">
81. A.g.e., Introduction "Jane Austen's Comic Range".
82. GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility, York Press, Hong Kong 1980,ss.60-61.
83. MANSEIL, Darrel, The Novels of Jane Austen, The Macmillian Press,London 1973,s.61.
84. AUSTEN,Jane, Sense and Sensibility, s.36.
"as a cottage, it was defective"
85. GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility, York Press,Hong Kong 1980,s.19.
86. A.g.e., s.19.
87. AUSTEN, Jane, Sense and Sensibility,ss.38-39.
"and Lady Middleton had taken the wise Precau-
tion of bringing with her their eldest child,
a fine little boy about six years old, by which
means there was one subject always to be recurred
to by the ladies in case of extremity, for they
had to inquire his name and age, admire his beauty,
and ask him questions which his mother answered
for him,
...On every formal visit a child ought to be of
the party,by way of provision for discourse.In

the present case it took up ten minutes to determine whether the boy were most like his father or mother, and in what particular he resembled either, for of course everybody differed, and everybody was astonished at the opinion of the others.

An opportunity was soon to be given to the Dashwoods of debating on the rest of the children, as Sir John would not leave the house without securing their promise of dining at the Park the next day".

88. A.g.e., 17.Bö1.
89. GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility, York Hress, Hong Kong 1980, s.24.
90. AUSTEN, Jane, Sense and Sensibility, s.126
"Confidante"
91. A.g.e., 24.Bö1.
92. GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility, York Press, Hong Kong 1980, s.29.
93. AUSTEN, Jane, Sense and Sensibility, s.198.
"a misfortune"
94. GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility, York Press, Hong Kong 1980, s.36.
95. AUSTEN, Jane, Sense and Sensibility, s.229.
"When I see him again... I shall see him the husband of Lucy".
96. A.g.e., s.229.
"this pleasing anticipation"
97. GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility, York Press, Hong Kong 1980, s.38.

98. AUSTEN, Jane, Sense and Sensibility, s.238.
"invaluable misery"
99. GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility,
York Press, Hong Kong 1980, s.39.
100. AUSTEN, Jane, Sense and Sensibility, s.294.
"a most encouraging instance of what an earnest,
an unceasing attention to self-interest"
101. GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility
York Press, Hong Kong 1980, s.43.
102. A.g.e., s.19.
103. AUSTEN, Jane, Sense and Sensibility 32.Bö1.
104. A.g.e., 35.Bö1.
105. A.g.e., 40.Bö1.
- 106., A.g.e., s.290.
"Fanny had suffered agonies of sensibility"
107. GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility,
York Press, Hong Kong 1980, s.42.
108. A.g.e., s.49.
109. AUSTEN, Jane, Sense and Sensibility, s.77.
"Marianne would have thought herself very
inexcusable had she been able to sleep at
all the first night after parting from
Willoughby".
110. A.g.e., s.35.
"Dear, dear Norland !"
111. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen,
The Macmillian Press, London 1973, s.47.

112. GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility, York Press, Hong Kong 1980, s.51.
113. A.g.e., s.53.
114. A.g.e., ss.53-54.
115. A.g.e., s.54.
"a strong caricature"
116. A.g.e., s.55.
117. A.g.e., s.55.
118. A.g.e., s.56.
119. A.g.e., s.57.
120. AUSTEN, Jane, Sense and Sensibility, s.39.
"total want of talent and taste"
121. GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility, York Press, Hong Kong 1980, ss.57-58.
122. A.g.e., s.58.
123. AUSTEN, Jane, Sense and Sensibility, s.74.
"rather take evil upon credit than good".
124. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.173.
"The more I see of the world, the more I am dissatisfied with it"
125. AUSTEN, Jane, Sense and Sensibility, s.98.
"through some... bias in favour of beauty, he was the husband of a very silly woman"
126. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.262.
"captivated by youth and beauty"
127. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen, The Macmillian Press, London 1973, ss.79-80.

128. A.g.e., s.80.
129. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.258.
"She cannot grow many degrees worse, without authorizing us to look her up for the rest of her life".
130. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen, The Macmillian Press, London 1973, ss.80-81.
131. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.81.
"a mixture of pride and impertinence"
132. A.g.e., s.81.
"her original dislike"
133. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen, The Macmillian Press, London 1973, s.81.
134. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, 18.Bö1.
135. A.g.e., s.90,
"lest her mother should be exposing herself again".
136. A.g.e., s.143.
"had her family made an agreement to expose themselves as much as they could, it would have been impossible for them to play their parts with.. finer success".
137. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen, The Macmillian Press, London 1973, ss.81-82.
138. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.224.
"I had not known you a month before I felt that you were the last man in the world whom I could ever be prevailed on to marry".
139. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen, The Macmillian Press, London 1973, s.83.

140. A.g.e., ss.93-95.
141. NASH, Geoffrey, Notes on Pride and Prejudice, York Press, Hong Kong 1980, s.15.
142. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.53.
"Mr. Bennet was so odd a mixture of quick parts, sarcastic humour, reserve, and caprice that the experience of three and twenty years had been insufficient to make his wife understand his character. Her mind was less difficult to develop. She was a woman of mean understanding, little information, and uncertain temper. When she was discontented she fancied herself nervous. The business of her life was to get her daughters married; its solace was visiting and news".
143. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.57.
"To be fond of dancing was a certain step towards falling in love"
144. A.g.e., s.57.
"and very lively hopes of Mr. Bingley's heart were entertained".
145. NASH, Geoffrey, Notes on Pride and Prejudice, York Press, Hong Kong 1980, s.16.
146. A.g.e., ss.16-17.
147. A.g.e., s.18.
148. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.76.
"and if a smart young colonel, with five or six thousand a year, should want one of my girls, I shall not say nay to him"

149. A.g.e., s.88.
"But people themselves alter so much, that there is something new to be observed in them for ever".
150. NASH, Geoffrey, Notes on Pride and Prejudice, York Press, Hong Kong 1980, s.21.
151. A.g.e., s.23.
152. A.g.e., ss.23-24.
153. AUSTEN- Jane, Pride and Prejudice, s.151.
"very headstrong foolish girl"
154. NASH, Geoffrey, Notes on Pride and Prejudice, York Press, Hong Kong 1980, s.24.
155. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.162.
"fire and independence"
156. A.g.e., s.162.
"to throw himself at her feet".
157. NASH, Geoffrey, Notes on Pride and Prejudice, York Press, Hong Kong 1980, s.25.
158. A.g.e., s.28.
159. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.262.
"the true philosopher will derive benefit from such as are given".
160. NASH, Geoffrey, Notes on Pride and Prejudice, York Press, Hong Kong 1980, s.34.
161. A.g.e., s.36.
162. A.g.e., s.37.
163. A.g.e., s.40.
164. A.g.e., s.42.

165. A.g.e., s.59.
166. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen,
The Macmillian Press, London 1973, s.105.
167. NASH, Geoffrey, Notes on Pride and Prejudice,
York Press, Hong Kong 1980, s.47.
168. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.70.
"only to criticise"
169. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.59.
"Your sisters are engaged, and there is not
another woman in the room, whom it would
not be a punishment to me to stand up with".
170. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen, The
Macmillian Press, London 1973, ss.100-101.
171. NASH, Geoffrey, Notes on Pride and Prejudice,
York Press, Hong Kong 1980, s.47.
172. A.g.e., ss.48-49.
173. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice 2.B81.
174. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.174.
"Mr. Collins is a conceited, pompous, narrow-
minded, silly man...that the woman who marries
him, cannot have a proper way of thinking".
175. MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen,
The Macmillian Press, London 1973, s.83.
176. AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, s.108.
"He must be an oddity, I think"
177. NASH, Geoffrey, Notes on Pride and Prejudice
York Press, Hong^Kong 1980, ss.49-50.

178. A.g.e., s.49.
179. A.g.e., s.52.
180. A.g.e., ss.50-51-52-53-54.
181. WRIGHT, Andrew H. Jane Austen's Novels,
Chatto and Windus, Linotype Pilgrim 1953, s.172.
182. A.g.e., s.172.
<"In any case it would take an Augustine, a
Freud a Dostoevski, a Kierkegaard, and a
Shakespeare, aided by a Boas and a Machiavelli,
pooling their several talento and technigues,
to split open the secret heart of this contem-
ptible lump of living clay and extract its
wonderful essence"?
183. A.g.e., s.172.

K A Y N A K Ç A

- 1- AUSTEN, Jane, Mansfield Park, Oxford University Press, London 1923.
- 2- AUSTEN, Jane, Persuasion, Oxford University Press, London 1923.
- 3- AUSTEN, Jane, Northanger Abbey, Oxford University Press 1971.
- 4- AUSTEN, Jane, Emma, Guernsey Press, London 1906.
- 5- AUSTEN, Jane, Sense and Sensibility, Pan Books, London 1972.
- 6- AUSTEN, Jane, Sense and Sensibility (Sağduyu ve Duyarlık)
Çev.: Vecahat Eren, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.
- 7- AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice, Penguin Books, Linotype Juliana 1813.
- 8- AUSTEN, Jane, Pride and Prejudice (Aşk ve Gurur),
Çev.: Nihal Yeğinoğlu, Altın Kitaplar Yayınevi 1969.
- 9- CHAPMAN, R.W., The Novels of Jane Austen, Oxford University Press, London 1923.
- 10- CHEETHAM, Paul, Emma-Jane Austen, Wilture Printing, Hong Kong 1984.
- 11- ENCYCLOPEDIA BRITANICA, The.
- 12- FORSTER, E.M., Aspects of the Novel, Pelican Books, Cambridge 1962.
- 13- GOONERATNE, Yasmine, Notes on Sense and Sensibility, York Press, Essex 1980.
- 14- HAYLEY, Barbara, Notes on Emma, York Press, Hong Kong 1981.
- 15- LAŞCELLES, Mary, Jane Austen and Her Art, Oxford University Press, London 1939.

- 16- LIDDELL, Robert, A Treatise on the Novel, Jonathan Cape Thirty Bedford Square, London 1963.
- 17-MANSELL, Darrel, The Novels of Jane Austen, The Macmillian Press, London 1973.
- 18-MERCHANT, Moelwyn, Comedy, The Critical Idiom, London and New York 1972.
- 19-NASH, Geoffrey, Notes on Pride and Prejudice, York Press, Hong Kong 1980.
- 20-POLLARD, Arthur, Satire, The Critical Idiom, New York 1980.
- 21-SOUTHAM, B.C., Critical Essays on Jane Austen, Western Printing Services, Bristol 1968.
- 22-TRICKETT, Rachel, Jane Austen's Comedy and the 19th Century, Western Printing Services, Bristol 1968.
- 23-WRIGHT, Andrew H., Jane Austen's Novels, Chatto and Windus, Linotype Pilgrim 1953.

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi